

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний біотехнологічний університет
Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра менеджменту, бізнесу і адміністрування

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

тестові завдання
для перевірки рівня засвоєння знань
з дисципліни
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Затверджено рішенням
навчально-методичної комісії
факультету менеджменту,
адміністрування та права
протокол № 3 від 11.11. 2024р

Харків – 2024 р.

УДК 351/354(079.1)

Схвалено
на засіданні кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
протокол №4 від 08.11.2024 р.

Рецензенти:

Лозинська Т.М., доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету

Бутенко Т.А., канд. екон. наук, доц., доцент кафедри інформаційних технологій, кібернетики та захисту інформації Державного біотехнологічного університету

М52 Методи досліджень у публічному управлінні: тестові завдання для перевірки рівня засвоєння знань з дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» / Держ. біотехн. ун-т; авт.-уклад.: Г.П. Пасемко, О.М. Таран, В.Ю. Шинкаренко – Харків : [б. в.], 2024. – 61 с.

Тестові завдання для перевірки рівня засвоєння знань з дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання, спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» розроблені у відповідності з програмою курсу «Методи досліджень у публічному управлінні».

УДК 351/354(079.1)

Відповідальний за випуск: Ю.М. Сагачко, канд. екон. наук, доцент.

© Г.П. Пасемко, О.М. Таран, В.Ю. Шинкаренко, 2024
© ДБТУ, 2024

1. РЕКОМЕНДОВАНА ПРАКТИКА СКЛАДАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

1.1. Цільова спрямованість і характеристика тестового контролю

Тест (test) у перекладі з англійської – іспит, випробування.

Тестування або тестовий контроль – це процедура визначення рівня підготовки фахівців у певній галузі знань, психологічного, фізичного та розумового стану, професійної придатності, обдарованості та інших якостей особи за допомогою системи спеціально підготовлених завдань.

Тестовим називається завдання (запитання, задача), для якого може бути попередньо визначена (сформульована) єдино можлива правильна відповідь. Така відповідь є еталоном, з яким порівнюють відповідь здобувача.

Сукупність завдань, що використовуються під час тестової перевірки, мають назву – тест або контролююча програма.

Перевагами тестового контролю є:

- об'єктивність, простота та формалізованість процедури визначення оцінки якості підготовки;
- використання кількісних показників для визначення повноти та глибини засвоєння матеріалу;
- простота процедури запису відповіді, незалежність оцінки від техніки письма;
- чіткість та однозначність формулювання умов тестових завдань, що забезпечує однозначність сприйняття студентами їх змісту;
- рівні вимоги до знань та умінь фахівця шляхом використання в тесті завдань однакової складності, обсягу та змісту;
- забезпечення необхідної повноти охоплення знань та умінь, що контролюватимуться під час перевірки;
- одночасність перевірки всього складу випускників;
- можливість багаторазового повторення умов перевірки для з'ясування змін у рівні підготовки.

Недоліки тестів полягають у тому, що:

- а) розробка тестів вимагає багато часу і зусиль, наявності в розробників високої кваліфікації та досвіду;
- б) деякі тести припускають можливість угадування; здобувач може забути факти, що необхідно використовувати у відповіді, але згадати їх,

переглядаючи перелік можливих відповідей на завдання тесту.

Метою тестового іспиту є визначення рівня професійної компетенції особи, що екзамнується, який можна поширити з умінь, завдання по яких були включені до тесту, на більш широку сферу професійної діяльності фахівця певного спрямування.

Тестові завдання є максимально об'єктивними засобами контролю. Поняття „об'єктивність” у контексті означає можливість класифікувати відповіді на питання тесту як „правильні” або „неправильні”, застосувати кількісні показники при визначенні оцінки, виключити вплив на оцінку суб'єктивних якостей викладача або іншої особи, що здійснює перевірку екзаменаційних робіт.

Аналіз результатів тестування мають на меті:

- розробку методики усунення виявлених недоліків в знаннях, уміннях і навичках здобувачів;
- вироблення індивідуальних рекомендацій щодо підвищення якості знань здобувачів, які показали незадовільні результати при первинному тестуванні;
- розробку методики проведення корегуючих заходів із вищеназваними здобувачами.

Усі тестові завдання професійної компетенції повинні вимагати від здобувача вміння застосовувати певні знання з конкретної предметної сфери.

1.2. Показники ефективності тестових завдань

Дидактичні можливості тестового контролю можуть бути реалізовані при виконанні певних вимог до складання тесту (контролюючої програми).

Якісний тест повинен задовольняти таким вимогам:

- валідність;
- надійність;
- простота.

Найбільш важливою з них є валідність. Валідність тесту означає, що за його допомогою вимірюються саме ті знання, уміння та навички, для оцінки яких він призначений. Валідність тесту оцінюється за трьома характеристиками:

- функціональність, яка означає, що дії студентів при виконанні тестових завдань повинні співпадати за більшістю показників з тими, які повинні контролюватися за їх допомогою;

- змістовність – для виконання тесту студент повинен використовувати знання саме того навчального матеріалу, засвоєння якого перевіряється за його допомогою;
- прогностичність – інформація, що отримана при аналізі результатів виконання тесту, повинна містити достоправильні дані для визначення змісту та прогнозування результатів наступної роботи.

Надійність тесту полягає в тому, що наступне виконання тесту одним і тим самим студентом повинно давати практично однакові результати.

Простота тесту – тестові завдання повинні мати чіткі, зрозумілі для кожного формулювання та відповідати можливостям студентів, для яких вони застосовуватимуться.

1.3. Загальні вимоги до тестових завдань

1. Належність до предметної сфери (предметна чистота).

Для забезпечення предметної чистоти тестових завдань, зміст, що буде перевірятися в процесі тестування, повинен бути добре впорядкований, забезпечуючи системність за ознаками:

- обсягом інформації;
- рівнем засвоєння;
- структурою знань.

2. Стислість тестового завдання

а) зміст тестового завдання повинен бути обмеженим порціями інформації, тому що в короткочасній пам'яті людина може утримувати саме таку кількість інформації, що безпосередньо доступна для переробки та ухвалення рішення;

б) формулювання змісту тестового завдання повинно забезпечувати його засвоєння студентом після першого читання.

3. Ясність і чіткість

а) Тестове завдання повинно бути семантично осмисленим. Тому тестове завдання конструюється завжди у вигляді ствердження, а не питання.

В основі тестового завдання повинно лежати істинне ствердження („істинне значення висловлення”).

Висловлення – це положення, у відношенні до якого в двозначній логіці висловлень можна тільки стверджувати, що воно істинне або хибне.

б) На перше місце в тестовому завданні ставиться ядро визначення поняття в природній будові мови.

4. Коректність

У змісті завдання не повинно бути суперечливих тверджень.

Суперечливість – одна з ознак нелогічності мислення людини, яка полягає в тому, що в одному і тому ж міркуванні про той самий предмет, узятий у той самий час і у тому самому відношенні, висловлюються протилежні або суперечні ствердження, що виключають один одного.

5. *Стислість за часом*

а) загальний час на виконання одного завдання – не більше 1 хв (час фіксується);
б) уникати громіздких обчислень при тестуванні – застосовувати тільки усний рахунок.

6. Наявність диференціюючої міри складності тестового завдання Тестове завдання повинно мати визначену певну міру труднощі:

- апріорну, визначену експертами (при конструюванні);
- емпіричну, оцінювану за результатами пілотажного експерименту на репрезентативному відборі випускників (критерій істини).

1.4. Методика оцінки результатів тестового контролю

Важливою позитивною особливістю тестового контролю є можливість визначити та використати кількісні показники для обґрунтування оцінки знань здобувачів.

Інструкція визначає характер інтелектуальної діяльності здобувачів (має бути чіткою і зрозумілою для виконання):

- вибрати правильну відповідь із декількох запропонованих;
- доповнити, вписати, заповнити, закінчити...;
- упорядкувати за величиною;
- встановити відповідність;
- встановити правильну послідовність;
- визначити істинність (хибність) тверджень.

Викладач готує запис еталонних кодів у формі аналогічній тій, яка рекомендується здобувачам для запису відповідей.

Для визначення оцінки можна використати такі критерії:

- якщо на 65-74 % завдань, що входять до складу тесту, дані правильні відповіді – „задовільно”;
- на 75-89 % завдань – „добре”;
- на 90-100 % – „відмінно”.

Користуючись цими критеріями для визначення оцінок, викладач може попередньо розрахувати межі оцінок.

2. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Людина, що постає вихідним пунктом життєвої та пізнавальної активності, що здобуває знання, вибудовує теорії та концепції, зберігає та історично передає їх новим поколінням називається:

- а) суб'єктом пізнання;
- б) об'єктом пізнання;
- в) резидентом;
- г) фахівцем.

2. Фрагмент (частина) будь-якої реальності (природної, соціальної, суб'єктивної, розумової, душевної та ін.), який не збігається у цей момент з інтелектом, що пізнає, та на який спрямована пізнавальна активність називається:

- а) об'єктом пізнання;
- б) суб'єктом пізнання;
- в) принципом пізнання;
- г) предметом пізнання.

3. Пізнання, що постає безпосереднім, прямо вписаним у процеси повсякденної людської життєдіяльності; воно є дуже різноманітним за проявами, але нероздільним ні за змістом, ні за формами існування: тут емоції переплетені зі знанням, бажанням тощо, називається:

- а) життєво-досвідним;
- б) мистецьким;
- в) науковим;
- г) екстрасенсивним.

4. Пізнання, що окреслює реальність не відсторонено, а через переживання. Воно більше передає не предметні окреслення дійсності, а людське ставлення до нього. За змістом воно умовне, тобто надає простір проявам уяви, фантазії, суб'єктивним схильностям людини, називається:

- а) життєво-досвідним;
- б) мистецьким;
- в) науковим;
- г) екстрасенсивним.

5. Пізнання, що культивується спеціально через усвідомлення ролі знання; є спеціалізованим та спеціально організованим, контролює свій хід, намагаючись досягти максимального ступеня достовірності знання називається:

- а) життєво-досвідним;
- б) науковим;
- в) мистецьким;
- г) екстрасенсивним.

6. Пізнання може бути таких типів:

- а) державне, суспільне та сімейне;

- б) чуттєве, раціональне та інтуїтивне;
- в) ейдетичне, діалектичне та адекватне;
- г) екстрасенсивне, релігійне та догматичне.

7. Відображення в мозку людини властивостей предметів чи явищ об'єктивного світу, які сприймаються його органами чуття називається:

- а) сприйняттям;
- б) відчуттям;
- в) представленням;
- г) уявленням.

8. Відображення в мозку людини властивостей предметів чи явищ, які сприймаються його органами чуття в якийсь відрізок часу і формують первинний чуттєвий образ предмету, явища, називається:

- а) сприйняттям;
- б) відчуттям;
- в) представленням;
- г) уявленням.

9. Вторинний образ предмету, явища, які в даний момент часу не діють на чуттєві органи людини, але обов'язково діяли раніше, називається:

- а) сприйняттям;
- б) відчуттям;
- в) представленням;
- г) уявленням.

10. Систематизація різних представлень в мозку людини, об'єднання їх у цілісну картину образів називається:

- а) сприйняттям;
- б) відчуттям;
- в) представленням;
- г) уявленням.

11. Опосередковане і узагальнене відображення в мозку людини суттєвих властивостей, причинних відносин і закономірних зв'язків між об'єктами та явищами називається:

- а) чуттєвим пізнанням;
- б) відчуттям;
- в) раціональним пізнанням;
- г) уявленням.

12. Результат узагальнення сукупності ознак властивих певному класу предметів називається:

- а) судженням;
- б) поняттям;
- в) умовиводом;

г) уявленням.

13. Думка, яка встановлює зв'язок між поняттями, є твердженням або запереченням наявності ситуації, називається:

- а) судженням;
- б) поняттям;
- в) умовиводом;
- г) уявленням.

14. Виведення нового знання, обґрунтованого за допомогою інших думок, називається:

- а) судженням;
- б) поняттям;
- в) умовиводом;
- г) уявленням.

15. Наукове пізнання – це:

- а) якісний стрибок думки за межі сприйнятих почуттями даних і перевірених рішень;
- б) опосередковане і узагальнене відображення в мозку людини суттєвих властивостей, причинних відносин і закономірних зв'язків між об'єктами та явищами;
- в) фрагмент будь-якої реальності, який не збігається у цей момент з інтелектом, що пізнає, та на який спрямована пізнавальна активність;
- г) дослідження, характерне своїми особливими цілями й завданнями, методами отримання і перевірки нових знань. Воно покликане прокладати шлях практиці, надавати теоретичні основи для вирішення практичних проблем.

16. Основне завдання наукового пізнання полягає:

- а) у виведенні нового знання, обґрунтованого за допомогою основоположних думок;
- б) у встановленні результату узагальнення сукупності ознак властивих певному класу предметів;
- в) у виявленні будь-якої реальності, яка не збігається у цей момент з інтелектом, що пізнає;
- г) у виявленні об'єктивних законів навколишньої дійсності – природних, соціальних, економічних тощо, а також законів пізнання і мислення.

17. Основною функцією наукового пізнання або дослідження є:

- а) виявлення будь-якої реальності, яка не збігається у цей момент з інтелектом, що пізнає;
- б) виведення нового знання, обґрунтованого за допомогою основоположних думок;
- в) встановлення результату узагальнення сукупності ознак властивих певному класу предметів;
- г) обслуговування потреб практики.

18. Нова ідея – це:

- а) виявлення будь-якої реальності, яка не збігається у цей момент з інтелектом, що пізнає;
- б) виведення нового знання, обґрунтованого за допомогою основоположних думок;
- в) встановлення результату узагальнення сукупності ознак властивих певному класу предметів;
- г) якісний стрибок думки за межі сприйнятих почуттями даних і перевірених рішень.

19. Наукове пізнання зазвичай здійснюється на двох рівнях:

- а) фундаментальному та прикладному;
- б) філософському та науковому;
- в) теоретичному практичному;
- г) емпіричному і теоретичному.

20. Емпіричний рівень дослідження:

- а) розкриває внутрішні зв'язки і взаємовідносини речей та явищ, раціонально пояснює їх, відкриває закони їхнього буття;
- б) сприяє у встановленні результату узагальнення сукупності ознак властивих певному класу предметів;
- в) сприяє виведенню нового знання, обґрунтованого за допомогою основоположних думок;
- г) розкриває відомості про зовнішні сторони і зв'язки досліджуваних об'єктів, фіксує і описує їх.

21. Теоретичний рівень дослідження:

- а) розкриває внутрішні зв'язки і взаємовідносини речей та явищ, раціонально пояснює їх, відкриває закони їхнього буття;
- б) сприяє у встановленні результату узагальнення сукупності ознак властивих певному класу предметів;
- в) сприяє виведенню нового знання, обґрунтованого за допомогою основоположних думок;
- г) розкриває відомості про зовнішні сторони і зв'язки досліджуваних об'єктів, фіксує і описує їх.

22. Мислення – це:

- а) спроможність отримувати знання про такі об'єкти і стосунки навколишнього світу, які не можуть бути сприйняті безпосередньо;
- б) якісний стрибок думки за межі сприйнятих почуттями даних і перевірених рішень;
- в) опосередковане і узагальнене відображення в мозку людини суттєвих властивостей, причинних відносин і закономірних зв'язків між об'єктами та явищами;
- г) дослідження, характерне своїми особливими цілями й завданнями, методами отримання і перевірки нових знань. Воно покликане прокладати шлях практиці, надавати теоретичні основи для вирішення практичних проблем.

23. Безпосереднє досягнення істини без логічного аналізу, яке базується на уяві, емпатії і попередньому досвіді називається:

- а) інтуїцією;
- б) рефлексією;
- в) медитацією;
- г) прозрінням.

24. Особливий різновид поглибленого роздуму про який-небудь предмет, духовну істину, інші ідеї, що супроводжується усуненням всіх чинників, які розсіюють увагу, називається:

- а) інтуїцією;
- б) рефлексією;
- в) медитацією;
- г) прозрінням.

25. Звернення уваги суб'єкта на самого себе і на свою свідомість, зокрема, на продукти власної активності, а також будь-яке їхнє переосмислення, називається:

- а) інтуїцією;
- б) рефлексією;
- в) медитацією;
- г) прозрінням.

26. Здатність суб'єкта співвідносити з предметною ситуацією власні дії, а також координувати і контролювати елементи діяльності відповідно до умов, що міняються, називається:

- а) ситуативною рефлексією;
- б) ретроспективною рефлексією;
- в) проспективна рефлексією;
- г) суб'єктивною рефлексією.

27. Ретроспективна рефлексія служить:

- а) для аналізу вже виконаної діяльності і минулих подій;
- б) для прогнозу майбутніх подій;
- в) для дослідження та аналізу сучасного стану об'єкта;
- г) інструментом для дослідження предмету через призму невідомого.

28. Роздуми про майбутню діяльність, планування, вибір найбільш ефективних способів її здійснення, а також прогнозування можливих її результатів називається:

- а) ситуативною рефлексією;
- б) ретроспективною рефлексією;
- в) проспективною рефлексією;
- г) суб'єктивною рефлексією.

29. Декларативні знання – це:

- а) алгоритми; визначають уявлення про засоби і шляхи отримання нових знань, перевірки знань;
- б) опосередковане і узагальнене відображення в мозку людини суттєвих властивостей, причинних відносин і закономірних зв'язків між об'єктами та явищами;
- в) факти, дані; містять в собі лише уявлення про структуру певних понять;
- г) спроможність отримувати факти про такі об'єкти і стосунки навколишнього світу, які не можуть бути сприйняті безпосередньо.

30. Процедурні знання – це:

- а) алгоритми; визначають уявлення про засоби і шляхи отримання нових знань, перевірки знань;
- б) опосередковане і узагальнене відображення в мозку людини суттєвих властивостей, причинних відносин і закономірних зв'язків між об'єктами та явищами;
- в) факти, дані; містять в собі лише уявлення про структуру певних понять;
- г) спроможність отримувати факти про такі об'єкти і стосунки навколишнього світу, які не можуть бути сприйняті безпосередньо.

31. Перевірений практикою і засвідчений логікою результат пізнання дійсності, відбитий у свідомості людини у вигляді уявлень, понять, суджень і теорій називається:

- а) знанням;
- б) науковим знанням;
- в) теорією;
- г) прозрінням.

32. Повсякденно-практичні наукові знання – це:

- а) знання, залежні від здібностей суб'єкта і від особливостей його інтелектуальної діяльності;
- б) елементарні відомості про природу і навколишню дійсність;
- в) знання, які формуються за допомогою свідомої експлуатації домислів і забобонів;
- г) знання, сформовані завдяки спекуляції на сукупності популярних теорій.

33. Особисті наукові знання – це:

- а) знання, залежні від здібностей суб'єкта і від особливостей його інтелектуальної діяльності;
- б) елементарні відомості про природу і навколишню дійсність;
- в) знання, які формуються за допомогою свідомої експлуатації домислів і забобонів;
- г) знання, сформовані завдяки спекуляції на сукупності популярних теорій.

34. Паранаукові знання – це:

- а) знання про феномени, пояснення яких не є переконливим з погляду критеріїв науковості;
- б) елементарні відомості про природу і навколишню дійсність;

в) знання, які формуються за допомогою свідомої експлуатації домислів і забобонів;

г) знання, сформовані завдяки спекуляції на сукупності популярних теорій.

35. Лженаукові знання – це:

а) знання про феномени, пояснення яких не є переконливим з погляду критеріїв науковості;

б) елементарні відомості про природу і навколишню дійсність;

в) знання, які формуються за допомогою свідомої експлуатації домислів і забобонів;

г) знання, сформовані завдяки спекуляції на сукупності популярних теорій.

36. Квазінаукові знання – це:

а) знання про феномени, пояснення яких не є переконливим з погляду критеріїв науковості;

б) елементарні відомості про природу і навколишню дійсність;

в) знання, які формуються за допомогою свідомої експлуатації домислів і забобонів;

г) знання, яке формується методами насильства і примушення і, зазвичай, виникають в умовах жорсткого ідеологічного режиму.

37. Антинаукові знання – це:

а) знання про феномени, пояснення яких не є переконливим з погляду критеріїв науковості;

б) елементарні відомості про природу і навколишню дійсність;

в) знання, які формуються за допомогою свідомої експлуатації домислів і забобонів;

г) утопічні знання та знання, які свідомо спотворюють уявлення про дійсність, характерні, в основному для періодів соціальної нестабільності.

38. Псевдонаукові знання – це:

а) знання про феномени, пояснення яких не є переконливим з погляду критеріїв науковості;

б) елементарні відомості про природу і навколишню дійсність;

в) знання, які формуються за допомогою свідомої експлуатації домислів і забобонів;

г) знання, сформовані завдяки спекуляції на сукупності популярних теорій.

39. Чуттєве наукове знання – це:

а) протоколи спостереження, факти, емпіричні закони, класифікації, графіки, феноменологічні теорії;

б) опис ідеальних об'єктів і їхніх властивостей;

в) загальнонаукові методи і категорії;

г) дані наукових спостережень і експериментів.

40. Емпіричне наукове знання – це:

- а) протоколи спостереження, факти, емпіричні закони, класифікації, графіки, феноменологічні теорії;
- б) опис ідеальних об'єктів і їхніх властивостей;
- в) загальнонаукові методи і категорії;
- г) дані наукових спостережень і експериментів.

41. Концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища, називається:

- а) методикою;
- б) методом;
- в) способом;
- г) методологією.

42. Головною метою методології є:

- а) забезпечення всебічності отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;
- б) забезпечення уточнення, збагачення, систематизація термінів і понять у науці;
- в) створення системи наукової інформації, яка базується на об'єктивних явищах, і логіко-аналітичному інструменті наукового пізнання;
- г) дослідження тих засобів, методів і прийомів наукового дослідження, завдяки яким суб'єкт наукового пізнання отримує нові знання про реальну дійсність.

43. Методика – це:

- а) забезпечення всебічності отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;
- б) це реалізація однієї чи кількох взаємопов'язаних процедур;
- в) створення системи наукової інформації, яка базується на об'єктивних явищах, і логіко-аналітичному інструменті наукового пізнання;
- г) вчення про особливості застосування окремого методу чи системи методів.

44. Спосіб – це:

- а) забезпечення всебічності отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;
- б) це реалізація однієї чи кількох взаємопов'язаних процедур;
- в) створення системи наукової інформації, яка базується на об'єктивних явищах, і логіко-аналітичному інструменті наукового пізнання;
- г) вчення про особливості застосування окремого методу чи системи методів.

45. Спосіб пізнання об'єктивного світу без втручання у його процеси, називається:

- а) абстрагуванням;
- б) спостереженням;
- в) порівнянням;
- г) узагальненням.

46. Спосіб визначення чисельного значення величини шляхом порівняння з еталоном, називається:

- а) абстрагуванням;
- б) вимірюванням;
- в) порівнянням;
- г) узагальненням.

47. Спосіб встановлення загального чи розходжень в матеріальних об'єктах, називається:

- а) абстрагуванням;
- б) вимірюванням;
- в) порівнянням;
- г) узагальненням.

48. Спосіб виділення основних властивостей матеріальних об'єктів шляхом їх виокремлення із другорядних, називається:

- а) абстрагуванням;
- б) вимірюванням;
- в) порівнянням;
- г) узагальненням.

49. Спосіб пізнання об'єкта дослідження шляхом заміни його реальних характеристик ідеальними, котрі у природі із-за існуючих обмежень не можуть бути досягнутими, але наближення до яких для об'єкта дослідження бажане чи, навпаки, небажане, називається:

- а) ідеалізацією;
- б) вимірюванням;
- в) порівнянням;
- г) узагальненням.

50. Спосіб відображення параметрів і характеристик об'єктів дослідження у середовище однієї із відомих штучних мов, за допомогою встановлених правил якої дослідження процесів у цих об'єктах можна замінити дослідженням взаємодії між словами вибраної штучної мови, називається:

- а) ідеалізацією;
- б) вимірюванням;
- в) порівнянням;
- г) формалізацією.

51. Спосіб руху під час дослідження від загального до конкретного, називається:

- а) ідеалізацією;
- б) конкретизацією;
- в) порівнянням;
- г) формалізацією.

52. Спосіб виділення головного поняття або головного результату із множини усіх понять чи результатів, які вибудовуються в процесі дослідження об'єкта, називається:

- а) ідеалізацією;
- б) узагальненням;
- в) порівнянням;
- г) формалізацією.

53. Спосіб представлення одного об'єкта дослідження іншим, у якомусь сенсі рівноцінним, тобто об'єктом однієї і тієї ж або іншої природи, але з подібними характеристиками, які можуть відрізнитись лише масштабом і (або) розмірністю, називається:

- а) ідеалізацією;
- б) еквівалентуванням;
- в) порівнянням;
- г) формалізацією.

54. Міркування, за допомогою якого від одного або кількох вихідних висловлювань (суджень), тобто думок, які щось стверджують або заперечують, і які можуть бути істинними або хибними, застосовуючи певні правила доведення, переходять до нового висловлювання (судження), яке теж може бути істинним або хибним, називається:

- а) ідеалізацією;
- б) еквівалентуванням;
- в) умовиводом;
- г) формалізацією.

55. Метод виведення загальних тверджень шляхом логічного умовиводу за певними правилами, що застосовуються до відомих одиничних фактів, називається:

- а) дедукцією;
- б) синтезом;
- в) індукцією;
- г) аналізом.

56. Метод виокремлення часткового із загального шляхом логічного умовиводу за певними правилами, що застосовуються до загальних характеристик об'єкта дослідження, називається:

- а) дедукцією;
- б) синтезом;
- в) індукцією;
- г) аналізом.

57. Метод об'єднання за певними правилами окремих елементів пізнання в єдине ціле з заданими властивостями, називається:

- а) дедукцією;

- б) синтезом;
- в) індукцією;
- г) аналізом.

58. Метод пізнання об'єкта шляхом розчленування його на складові частини та дослідження цих складових, називається:

- а) дедукцією;
- б) синтезом;
- в) індукцією;
- г) аналізом.

59. Метод дослідження, застосування якого починається з формулювання певного судження про причину, що викликала відомий нам наслідок, який іменують гіпотезою, і подальших умовиводів, за допомогою яких висунути гіпотезу або підтверджують, або спростовують, називається:

- а) аксіоматичним;
- б) історичним;
- в) діалектичним;
- г) гіпотетичним.

60. Метод дослідження, застосування якого починається з висунення певних вихідних припущень, істинність яких приймаються без доведення і які називають аксіомами або постулатами, і подальших умовиводів, за допомогою яких отримуються нові наукові результати, називається:

- а) аксіоматичним;
- б) історичним;
- в) діалектичним;
- г) гіпотетичним.

61. Метод дослідження об'єктів, процеси і явища в яких розвиваються в хронологічному порядку, називається:

- а) аксіоматичним;
- б) історичним;
- в) діалектичним;
- г) гіпотетичним.

62. Метод дослідження об'єктів, який починається з побудови моделей процесів в об'єкті, що досліджується, адекватних чи еквівалентних процесам цього об'єкту, та заміни досліджень на об'єкті дослідженнями на моделі і завершується приведенням результатів, отриманих моделюванням, до умов функціонування об'єкта, називається:

- а) аксіоматичним;
- б) історичним;
- в) діалектичним;
- г) гіпотетичним.

63. Метод системного аналізу застосовується при:

- а) практичних дослідженнях;
- б) теоретичних дослідженнях;
- в) теоретико-методологічних дослідженнях;
- г) гіпотетичних дослідженнях.

64. Метод експериментальних досліджень застосовується при:

- а) практичних дослідженнях;
- б) теоретичних дослідженнях;
- в) дослідженнях, пов'язаних з постановкою експериментів;
- г) гіпотетичних дослідженнях.

65. Фундаментальні теоретичні дослідження, спрямовані на:

- а) пізнання глибинних законів дійсності для їх можливого практичного застосування в майбутньому;
- б) пізнання конкретних форм прояву об'єктивних законів, вирішення проблем не тільки пізнавального, а й соціально-практичного характеру;
- в) створення системи наукової інформації, яка базується на об'єктивних явищах, і логіко-аналітичному інструменті наукового пізнання;
- г) забезпечення всебічності отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається.

66. Сутність синергетичного (синергійного) підходу полягає в:

- а) дослідженні процесів самоорганізації та становлення нових упорядкованих структур;
- б) пізнанні конкретних форм прояву об'єктивних законів, вирішенні проблем не тільки пізнавального, а й соціально-практичного характеру;
- в) створенні системи наукової інформації, яка базується на об'єктивних явищах, і логіко-аналітичному інструменті наукового пізнання;
- г) забезпеченні всебічності отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається.

67. Механізми спонтанного формування і збереження складних систем, зокрема тих, які перебувають у стані стійкої нерівноваги із зовнішнім середовищем, називаються:

- а) предметом синергетики;
- б) предметом економетрики;
- в) предметом динаміки;
- г) предметом діалектики.

68. Синергетичний підхід базується на:

- а) дослідженні нелінійних систем;
- б) дослідженні лінійних систем;
- в) дослідження динамічних систем;
- г) дослідженні статистичних систем.

69. Синергетичний підхід демонструє:

- а) яким чином і чому хаос може розглядатися як чинник творення, конструктивний механізм еволюції, як з хаосу власними силами може розвиватися нова організація;
- б) неможливість складно організованим системам нав'язати напрями і шляхи розвитку;
- в) неможливість досягти одночасного поліпшення відразу всіх важливих показників системи;
- г) неможливість правильно визначити критичний момент біфуркації досліджуваної системи.

70. Основними формами становлення нового знання є:

- а) науковий факт, наукова проблема, гіпотеза і теорія;
- б) протиріччя та протилежність;
- в) емпіричний і теоретичний рівні;
- г) принцип загального зв'язку з протиріччям.

71. Наукове дослідження має два основні рівні:

- а) науковий та антинауковий;
- б) протирічний та протилежністний;
- в) емпіричний і теоретичний;
- г) гіпотетичний і теоретичний.

72. Факти дійсності:

- а) це складний творчий процес, що характеризується певною логічною послідовністю наукової діяльності дослідника;
- б) будь-які наукові дослідження, що розпочинаються зі збору, систематизації та узагальнення фактів;
- в) це події, явища та процеси, які відбувалися або відбуваються в реальній дійсності;
- г) це відображені у свідомості дослідника факти дійсності, що перевірені, усвідомлені та зафіксовані мовою науки як емпіричні судження.

73. Наукові факти – це:

- а) складний творчий процес, що характеризується певною логічною послідовністю наукової діяльності дослідника;
- б) будь-які наукові дослідження, що розпочинаються зі збору, систематизації та узагальнення фактів;
- в) події, явища та процеси, які відбувалися або відбуваються в реальній дійсності;
- г) відображені у свідомості дослідника факти дійсності, що перевірені, усвідомлені та зафіксовані мовою науки як емпіричні судження.

74. Характерними ознаками емпіричного пізнання є:

- а) з відображенням у свідомості дослідника фактів дійсності, що перевірені, усвідомлені та зафіксовані мовою науки як відповідні судження;
- б) з процесом сходження від конкретного до абстрактного;

- в) з глибоким аналізом фактів, проникненням у сутність досліджуваних явищ, пізнанням і формулюванням законів, тобто з поясненням явищ реальної дійсності;
- г) із збиранням фактів, їх первинного опису, узагальнення і систематизації.

75. Побудова теоретичних знань – це:

- а) збирання фактів, їх первинний опис, узагальнення і систематизація;
- б) глибокий аналіз фактів, проникнення у сутність досліджуваних явищ, пізнання і формулювання законів;
- в) процес сходження від конкретного до абстрактного;
- г) процес сходження від абстрактного до конкретного.

76. Результати теоретичного дослідження виражаються у таких формах як:

- а) науковий факт, наукова проблема, гіпотеза і теорія;
- б) будь-які наукові дослідження, що систематизовані та узагальнені;
- в) події, явища та процеси, які відбувалися або відбуваються в реальній дійсності;
- г) закон, теорія, наукова гіпотеза, теоретичне положення та ін.

77. Спосіб досягнення мети дослідження за допомогою певних засобів згідно з встановленою логікою дослідження, називається:

- а) методологією наукового дослідження;
- б) технологією наукового дослідження;
- в) методикою наукового дослідження;
- г) методом наукового дослідження.

78. Сфера досліджень наукового колективу, яка спрямована на вивчення певних фундаментальних, теоретичних і експериментальних завдань у відповідній галузі науки називається:

- а) науковим класом;
- б) науковим напрямом;
- в) науковою школою;
- г) науковим осередком.

79. Найкоротше вираження змісту усього дослідження у вигляді заголовка, який має бути лаконічним, проблемним, виражати головну думку і бути благозвучним, називається:

- а) проблемою;
- б) темою;
- в) гіпотезою;
- г) предметом.

80. Об'єкт дослідження це:

- а) віртуальна дійсність, яка існує незалежно від дослідника;
- б) частина реальної дійсності, на яку спрямована пізнавальна діяльність науковця;

- в) здогадування про причину, яка викликає певний наслідок;
- г) науковець із відповідними методиками та методами дослідження.

81. Комплекс парадигматичних, синтагматичних і прагматичних структурі механізмів, який характеризує конкуруючі між собою стратегії діяльності людей називається:

- а) критерієм;
- б) підходом;
- в) парадигмою;
- г) методикою.

82. Якісна сторона отриманого результату називається:

- а) критерієм;
- б) підходом;
- в) парадигмою;
- г) методикою.

83. Конкретні наукові питання, які вимагають рішення в процесі дослідження і ведуть до досягнення мети роботи, поетапного вирішення поставленої проблеми, перевірки сформульованої гіпотези, називаються:

- а) завданням дослідження;
- б) метою дослідження;
- в) ціллю дослідження;
- г) гіпотезою дослідження.

84. Наукове припущення, яке вимагає перевірки на досвіді, теоретичного обґрунтування і підтвердження, називається:

- а) завданням дослідження;
- б) метою дослідження;
- в) ціллю дослідження;
- г) гіпотезою.

85. Система узагальненого знання, яка відображає відносини і зв'язки між явищами об'єктивної реальності, називається:

- а) філософією;
- б) теорією;
- в) діалектикою;
- г) гіпотезою.

86. Організацією науки в Україні займається:

- а) Національна рада України з питань розвитку науки і технологій;
- б) Міністерство освіти і науки України;
- в) Національний науково-дослідний інститут України;
- г) Національний інститут інноваційного розвитку України.

87. Управління науковою діяльністю в Україні будується за:

- а) територіально-галузевим принципом;
- б) предметним принципом;
- в) предметно-універсальним принципом;
- г) універсально-галузевим принципом.

88. Цивілізаційна парадигма це:

- а) фундаментальне дослідження ;
- б) функції науки ;
- в) дослівна витримка з якого-небудь тексту, чи твору що приводяться дослівно, або окремі слова;
- г) це сукупність особливих способів і методів вирішення життєво важливих питань, вироблених суспільством на протязі тривалого періоду життя, які передаються з покоління в покоління через посередництво традицій, навичок, способів існування нації.

89. Науково-педагогічні працівники у вищих навчальних закладах можуть займати посади:

- а) асистента, викладача, старшого викладача, доцента, професора, зав. кафедрою;
- б) молодшого наукового співробітника, наукового співробітника, старшого наукового співробітника, провідного наукового співробітника, головного наукового співробітника, зав. науковим відділом, зав. лабораторією;
- в) кандидата та доктора наук;
- г) заступника декана, декана, проректора, ректора.

90. Структура, що спеціалізується на створенні сприятливих умов для започаткування і ведення ефективної діяльності малих інноваційних (венчурних) фірм, зайнятих реалізацією оригінальних науково-технічних ідей називається:

- а) інкубатором;
- б) технопарком;
- в) технополісом;
- г) інститутом.

91. Компактно розташований комплекс, який може включати в себе наукові установи, вищі навчальні заклади і підприємства промисловості називається:

- а) технопарком;
- б) інститутом;
- в) технополісом;
- г) інкубатором.

92. Структура, що має форму невеликого містечка, в якому розташовані наукові і науково-виробничі комплекси називається:

- а) технополісом;
- б) інкубатором;
- в) інститутом;
- г) технопарком.

93. Вчений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору професійно займається науковою, науково-технічною, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію, незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання називається:

- а) науковим працівником;
- б) науковим співробітником;
- в) кандидатом (доктором) наук;
- г) вчителем.

94. Творчу співдружність вчених, які працюють в одній країні або в одному місті в певній галузі науки, об'єднаних спільністю підходів до вирішення проблеми, стилю роботи, спільністю наукового мислення, ідей і методів їх реалізації називають:

- а) науковою школою;
- б) науковим напрямом;
- в) науковим потенціалом;
- г) науковою співдружністю.

95. Здатність розвивати наукові і технічні знання називається:

- а) науковим потенціалом;
- б) науковою творчістю;
- в) науковою діяльністю;
- г) науковою школою.

96. Інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань називається:

- а) науковою діяльністю;
- б) науковим потенціалом;
- в) науковою школою;
- г) науковою творчістю.

96. Інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій називається:

- а) науково-технічною діяльністю;
- б) науковим потенціалом;
- в) науковою школою;
- г) науковою творчістю.

97. Основною формою підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні є:

- а) аспірантура;
- б) магістратура;
- в) докторантура;
- г) дослідництво.

98. Робота, в якій сформульовані і обґрунтовані наукові положення, що характеризують нові напрямки у відповідній галузі науки, або зроблено теоретичні узагальнення і вирішені значні наукові проблеми, що мають важливе економічне або соціальне значення, називається:

- а) докторською дисертацією;
- б) кандидатською дисертацією;
- в) магістерською дисертацією;
- г) монографією.

99. До наукових ступенів в Україні належать:

- а) кандидат та доктор наук;
- б) доцент та професор;
- в) молодший та старший наукові співробітники;
- г) асистент, ст. викладач, доцент та професор.

100. До наукових звань в Україні належать:

- а) асистент, ст. викладач, доцент, професор, молодший та старший науковий співробітник;
- б) кандидат та доктор наук;
- в) магістр;
- г) бакалавр, спеціаліст та магістр.

101. Загальне методичне та організаційне керівництво науково-дослідною роботою студентів у ВНЗ здійснює:

- а) рада з науково-дослідної роботи студентів ВНЗ;
- б) рада деканів факультетів;
- в) вчена рада ВНЗ;
- г) студентський парламент ВНЗ.

103. Критична оцінка з боку наукового співтовариства наукових досліджень здобувача називається:

- а) авторефератом;
- б) монографією;
- в) апробацією;
- г) рецензією.

104. Короткий переказ змісту наукової роботи, книги або вчення, оформлене у вигляді письмової публічної доповіді, називається:

- а) авторефератом;
- б) монографією;
- в) рефератом;
- г) рецензією.

105. Форма організації наукової діяльності, в рамках якої дослідники представляють і обговорюють свої роботи, називається:

- а) мозковим штурмом;
- б) синергією;
- в) науковою конференцією;
- г) симпозіумом.

106. Наукова публікація, у якій подаються проміжні або кінцеві результати, висвітлюються конкретні окремі питання за темою дослідження, фіксується науковий пріоритет автора, що робить її матеріал надбанням фахівців, називається:

- а) науковою монографією;
- б) науковими тезами;
- в) науковою статтею;
- г) авторефератом.

107. Велике за обсягом наукове книжкове видання одного або декількох авторів, яке містить повне і вичерпне дослідження якоїсь проблеми чи теми в конкретній, зазвичай вузькій галузі науки, називається:

- а) науковою монографією;
- б) науковими тезами;
- в) науковою статтею;
- г) авторефератом.

108. Передача результатів дослідження споживачеві наукової продукції в зручній для споживача формі, що забезпечує підвищення ефективності роботи споживача, оформлене відповідними документами, називається:

- а) патентом;
- б) впровадженням;
- в) подарунком;
- г) критерієм ефективності.

3. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Абстрагування (від лат. відволікати) це:

- а) процес вичленовування якої-небудь ознаки об'єкта, досліджуваної системи, відволікання від інших;
- б) результат уявного відволікання (абстрагування) тих чи інших визначених властивостей від безлічі властивостей досліджуваного конкретного предмета;
- в) методологічна характеристика дослідження;
- г) набір інструктивних дій, що визначає їхню послідовність для одержання даних чи результатів у цілому.

2. Задачі дослідження це:

- а) методологічна характеристика дослідження;
- б) об'єктивно існуючий, повторюваний, стійкий, істотний зв'язок для групи явищ, що визначає процеси становлення та існування систем, що розвиваються;
- в) відношення, при якому зміни якоїсь однієї сторони спричиняють зміни іншої сторони;
- г) правильна відповідь відсутня.

3. Контент-аналіз (з англ.. зміст) це:

- а) формалізований метод аналізу змісту документів за допомогою математичних засобів;
- б) величина (характеристика, фактор), підтримувана на постійному рівні протягом всього експерименту;
- в) група випробуваних, котрих не піддають ніяким експериментальним впливам, тому що вона служить для порівняння під час експерименту;
- г) розділ статистики, задача, якого полягає в тім, щоб установити можливий зв'язок між двома показниками, отриманими на одній і тій же чи на двох різних вибірках.

4. Концепція це:

- а) система взаємозалежних і виникаючих один з одного поглядів, спосіб розуміння, трактування явищ, процесів; основна ідея якої-небудь теорії, єдиний визначальний задум, основна думка добутку, наукової праці і т.д.;
- б) ознака, по якій класифікуються, визначаються, оцінюються явища, дії чи діяльність (зокрема, при їх формалізації);
- в) складання конспектів літературних джерел різного типу;
- г) короткий письмовий виклад змісту розмови, тексту.

5. Методи дослідження в педагогіці це:

- а) прийоми, процедури і операції емпіричного і теоретичного пізнання і вивчення явищ дійсності, що є знаряддям одержання наукових фактів;
- б) шлях дослідження чи пізнання, теорія, навчання;
- в) розумовий процес, спрямований на обґрунтування якого-небудь положення чи одержання нового висновку з декількох посилок;
- г) теоретичний метод дослідження різних явищ, процесів і станів за допомогою їх реальних (фізичних) чи ідеальних (знакових, математичних) моделей.

6. Науковий пошук це:

- а) особливий вид наукового дослідження, у результаті якого виходять принципово нові результати, що мають значення наукових відкриттів нових закономірностей;
- б) категорія, що позначає те явище чи стан, що викликаний, обумовлено іншим явищем; те, що логічно з необхідністю впливає з чогось іншого, як зі своєї підстави;
- в) величина (характеристика, фактор), керована експериментом;
- г) різновид спостереження.

7. Опитування це:

- а) метод збору емпіричних даних про об'єктивні факти, думки, знання і т.д., заснований на безпосередньому (інтерв'ювання) чи опосередкованому (анкетування) взаємодії дослідника (інтерв'юера) з опитуваним (респондентом);
- б) вид психологічного тесту, призначений для виявлення різних сторін особистості випробуваного за допомогою набору тверджень, з якими респондент погоджується або не погоджується;
- в) сукупність методів і форм представлення інформації (графіки, виміру показників), що дозволяють охарактеризувати вибірки даних;
- г) дослідницький підхід, що припускає відношення до вихованця як до особистості, як до самосвідомого суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховного впливу.

8. Первинні документи і видання це:

- а) першоджерела, містять переважно нові, оригінальні ідеї, наукові зведення, нове осмислення відомих фактів, вихідні дані, що підлягають обробці;
- б) явища, процеси, характеристики суб'єктів, що можуть бути представлені у виді величини, що змінюється, і описані математичними засобами;
- в) поняття, відносини яких до базового поняття дослідження наступні: «вищестоящі», «вищестоящі», а також відносини асоціації та ін.;
- г) правильна відповідь відсутня.

9. План наукової праці (з лат. плоский, рівний) це:

- а) порядок, послідовність у викладі наукового добутку, статті і т.д.;
- б) критерій, за допомогою якого характеризується відповідність гіпотези, закону чи теорії фактам, що спостерігаються, чи експериментальним результатам;
- в) пропозиція, що виражає недолік інформації про який-небудь об'єкт, що володіє особливою формою і вимагає відповіді, пояснення;
- г) пробно-пошукове дослідження, що проводиться до початку активного застосування розробленого методичного апарата з метою його доробки, уточнення.

10. Бібліографічний огляд це:

- а) огляд, що містить характеристику джерел інформації, що з'явилися за визначений час чи об'єднаних по якій-небудь іншій загальній ознаці;
- б) бібліографічні зведення (опису) про документи, що згадуються, цитуються у науковій праці чи використовуються яким-небудь іншим способом при його підготовці;
- в) сукупність бібліографічних зведень про те, що цитується, розглядається чи документ, що згадується;

г) метод одержання інформації на основі словесної (вербальної) комунікації дослідника і респондента, що відповідає на питання, які передбачені програмою дослідження.

11. Аспект (з лат. погляд, вид) це:

- а) кут зору, під яким розглядається об'єкт (явище, поняття) дослідження;
- б) необхідна, істотна, невід'ємна властивість об'єкта;
- в) процес чи зареєстроване яким-небудь методом явище, невласне досліджуваному, що не є метою дослідження;
- г) раціональний спосіб переконання, що спирається на ретельне обґрунтування й оцінку доводів у захист визначеної тези: сукупність аргументів на користь чого-небудь.

12. Анотація (з лат. примітка, позначка) це:

- а) коротка роз'яснювальна чи критична примітка, що впливає за бібліографічним описом якого-небудь твору (на звороті титульного листа, книги, на каталожній картці і т.д.);
- б) процес створення анотації;
- в) думка, істинність якої перевірена і доведена практикою і яка тому може бути приведена в обґрунтування істинності чи хибності іншого положення;
- г) складова частина всякого доказу.

13. Конкретизація (від лат. згущений, ущільнений) це:

- а) один із прийомів, використовуваних у процесі пізнання, за допомогою якого абстрактне поняття включається в різноманіття дійсних властивостей, зв'язків чи відносин;
- б) дослідницький підхід і принцип практики організації навчання і виховання, що розглядає об'єкт дослідження, практику з позиції цілісності і системності;
- в) короткий письмовий виклад змісту розмови, тексту;
- г) складання конспектів літературних джерел різного типу. У науковому дослідженні використовується на етапі аналізу стану досліджуваного питання.

14. Синтез (від лат. складання, з'єднання) це:

- а) метод дослідження: практичне уявне з'єднання частин властивостей (сторін) досліджуваного об'єкта в єдине ціле;
- б) сукупність елементів і їхніх взаємозв'язків, що утворюють деяку, здатну до функціонування цілісність;
- в) розумова діяльність, у процесі якої досліджувані об'єкти організуються у визначену систему на основі обраного принципу;
- г) метод, заснований на принципі системного підходу.

15. Соціометрія (з лат. суспільство, вимірюю) це:

- а) метод соціальної психології (запропонований Дж. Морено), що дозволяє виразити кількісно графічно, структуру міжособистісних відносин у групі, на підставі з числа і характеру взаємних виборів її членів за визначеним соціометричним критерієм.
- б) наочне графічне чи схематичне зображення емоційної сторони міжособистісних відносин у групі; виміри проводяться за допомогою соціометричної техніки;

в) один з найбільш часто використовуваних статистичних показників, що характеризують центральну тенденцію у вибірці даних. Її обчислюють, розділивши суму всіх значень даних на число цих даних;

г) правильна відповідь відсутня.

16. Таблиця (з лат. дошка, таблиця) це:

а) один зі способів представлення даних;

б) категорія, що позначає єдиний внутрішній визначальний зв'язок для групи явищ, що служить основою їх існування.;

в) словник мови з повною значеннєвою інформацією; повний систематизований набір термінів у будь-якій області знання;

г) процес складання тез змісту різних літературних джерел на етапі збору інформації з досліджуваної проблематики.

17. Теоретична значимість дослідження це:

а) методологічна характеристика дослідження: значення отриманих результатів для науки;

б) являє собою деякий чіткий фіксований зв'язок елементів, припускає визначену структуру, що відбиває внутрішні, істотні відносини реальності;

в) вища форма наукового мислення, система понять, категорій, законів, що відбивають істотні властивості, зв'язки і відносини предметів дійсності;

г) всі відповіді вірні.

18. Узагальнення – це:

а) логічний процес переходу від одиничного до загального, від менш загального до більш загального, а також результат цього процесу: узагальнене поняття, судження, закон науки, теорія;

б) розумова операція, що полягає в одержанні нового висновку з декількох суджень;

в) функція організованих систем, що забезпечує збереження їх структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію програми і мети діяльності;

г) середовище, у якій перебувають і без яких не можуть існувати предмети, явища; те, від чого залежить інше.

19. Актуальність дослідження (від лат. actualis - діяльний, дійсний, важливий, істотний для дійсного часу) – це:

а) методологічна характеристика дослідження, тобто обґрунтування актуальності припускає відповідь на питання: чому дану проблему потрібно в даний час вивчати;

б) набір інструктивних дій, що визначає їхню послідовність для одержання даних чи результатів у цілому;

в) метод дослідження, уявне чи практичне розкладання досліджуваного предмета чи явища на характерні для нього складові елементи, виділення в ньому окремих сторін, вивчення кожного елемента чи сторони явища окремо як частини одного цілого;

г) теоретичний метод дослідження, сукупність гносеологічних операцій з науковими поняттями, у яких відбиваються явища, що виступають предметом дослідження.

20. Анкета (від фр. *enquete* - буквально: розслідування) – це:

- а) зв'язана єдиним дослідницьким задумом система питань; опитувальний лист, самостійно заповнюваний опитуваним за зазначеними у ньому правилами;
- б) метод одержання інформації, заснований на опитуванні людей для одержання зведень про фактичний стан речей (наприклад, думок різних труп учнів і вчителів про різні сторони навчально-виховного процесу, методів навчання);
- в) раціональний спосіб переконання, що спирається на ретельне обґрунтування й оцінку доводів на захист визначеної тези; сукупність аргументів на користь чого-небудь;
- г) особлива знакова система, що включає термінологічне кліше і вираз, характерні для мови науки, структурні схеми побудови визначених наукових жанрів, системи формул, умовних позначок і т.д.

21. Вивчення документів (від лат *documentum* - доказ, свідчення) це:

- а) метод одержання первинної інформації на ранніх стадіях дослідження для попереднього знайомства з об'єктом;
- б) процедура, за допомогою якої об'єкти дослідження, розглянуті як носії визначених відносин між ними, відображаються в деякій математичній системі з відповідними відносинами між елементами цієї системи;
- в) властивість інформації, що встановлює ступінь відповідності істині;
- г) вид спостереження, при якому спостерігач включений у групу, а її члени не знають, що служать об'єктом спостереження.

22. Висновки це:

- а) стиснутий узагальнений виклад самих істотних, з погляду автора, результату, отриманих у результаті дослідження;
- б) частина всієї досліджуваної (генеральної) сукупності, що виступає як безпосередній об'єкт вивчення за розробленою методикою чи програмою добору;
- в) метод дослідження, спрямований на аналіз вже існуючих (раніше добутих в інших дослідженнях) даних відповідно до нових задач;
- г) етап дослідження; який припускає використання операцій порівняння, узагальнення та ін.

23. Глосарій (від лат. *glossarium* – словник перекладів чи тлумачень слів і виразів) – це:

- а) тлумачний словник термінів чи виразів до якого-небудь тексту;
- б) структурно-композиційна одиниця тексту, розділу книги, статті. У більшості випадків має тематичний заголовок, якій передуює родовому найменуванню "глава" і її номер;
- в) один із засобів графічного представлення кількісних даних;
- г) розташована на площині геометрична конструкція, система крапок, деякі з яких з'єднані відрізками; одна з найпростіших моделей взаємодіючих систем.

24. Гіпотеза дослідження (від грец. *hypothesis* – підстава, припущення) це:

- а) методологічна характеристика дослідження, наукове припущення, висунуте для пояснення якого-небудь явища і потребує перевірки на досвіді і теоретичному обґрунтуванні для того, щоб стати достовірним науковим знанням;
- б) один із засобів графічного представлення кількісних даних;
- в) розташована на площині геометрична конструкція, система крапок, деякі з яких з'єднані відрізками; одна з найпростіших моделей взаємодіючих систем;
- г) структурно-композиційна одиниця тексту, розділу книги, статті.

25. Дедукція (від лат. deductio - виведення) це:

- а) вид умовиводу і метод пізнання; перехід від загальних суджень до частки, від деяких пропозицій-посилок до їх наслідків; застосування встановленого загального положення до частки;
- б) логічне міркування, у процесі якого з аргументів (доводів) виводиться істинність чи хибність тези. Демонстрація є третьою складовою частиною будь-якого доказу;
- в) визначник; те, що обумовлює що-небудь;
- г) визначення поняття.

26. Дисертація (від лат. dissertatio – міркування, дослідження) – це:

- а) кваліфікаційна наукова праця, представлена на здобуття вченого ступеня і захищена привселюдно здобувачем (дисертантом);
- б) самостійна письмова кваліфікаційна робота, що представляється студентами під час закінченні університетів та інших навчальних закладів;
- в) обговорення якого-небудь проблемного питання на зборах, у публікаціях, бесіді; суперечка;
- г) один з показників розкиду даних у статистиці; міра відхилення від середнього.

27. Доказ – це:

- а) логічна дія, у процесі якої істинність якої-небудь думки встановлюється за допомогою інших думок;
- б) частина наукової праці, що містить додатковий матеріал, що не є істотним для розуміння проблеми, однак корисний із практичної точки зору, що розкриває технологію дослідження;
- в) вихідний принцип, позиція і спрямованість, орієнтація дослідження;
- г) різновид джерел інформації про практичну економічну діяльність і результати цієї діяльності.

28. Закономірність – це:

- а) об'єктивно існуючий, повторюваний, стійкий, істотний зв'язок для групи явищ, що визначає процеси становлення та існування систем, що розвиваються;
- б) методологічна характеристика дослідження;
- в) відносини, при яких зміни якоїсь однієї сторони спричиняють зміни іншої сторони;
- г) результат пронесу пізнання дійсності, адекватне її відображення у свідомості людини у вигляді представлень, понять, суджень, умовиводів, теорій.

29. Індивідуальна (первинна) інформація – це:

- а) інформація про ознаки окремих об'єктів, що є одиницями досліджуваної сукупності;
- б) процес порівняння об'єкта з одним з відомих об'єктів, встановлення збігу чого-небудь з чим-небудь;
- в) розділ статистики, що розглядає індукцію, тобто поширення на великі групи об'єктів (популяції) висновків, зроблених під час вивчення менших груп (вибірок);
- г) вид умовиводу і метод дослідження.

30. Інструментарій дослідження (від лат. *instrumentum* - знаряддя для роботи) – це:

- а) сукупність методичних і технічних прийомів і операцій, що виступає у формі різноманітних документів (робочих матеріалів) і спрямована на одержання з її допомогою інформації;
- б) емпіричний метод дослідження, збір первинної інформації шляхом інтерв'ю;
- в) тлумачення, роз'яснення змісту явища чи тексту знакової структури, що сприяє їх розумінню;
- г) сукупність відомостей, необхідних для активного впливу на керовану систему з метою її оптимізації.

31. Категорія (від грец. *kategoria*) – це:

- а) кордонно широке поняття, у якому відображені найбільш загальні та істотні властивості, ознаки, зв'язки і відносини предметів, явищ об'єктивного світу;
- б) нестрогий експеримент, застосовуваний в економічних дослідженнях у зв'язку з тим, що в них важко витримати вимогу випадковості добору експериментальних об'єктів;
- в) область науки, що поєднує методи кількісної оцінки якісних даних;
- г) кількісний вираз, опис якісних ознак об'єктів, явищ за допомогою показників та індикаторів з метою їх формалізації шляхом спеціальних кванторів.

32. Ключове слово – це:

- а) слово чи словосполучення, найбільш повно і специфічно характеризує зміст наукового документу (тексту) чи його частини;
- б) термін, що узагальнює поняття "елемент", "підсистема", "підструктура" і їхнього зв'язку;
- в) короткий письмовий виклад змісту розмови, тексту;
- г) формалізований метод аналізу змісту документів за допомогою математичних засобів.

33. Кореляція (від лат. *correlatio* - співвідношення, відповідність) –це:

- а) зв'язок між двома перемінними;
- б) система взаємозалежних поглядів, які впливають один з одного, спосіб розуміння, трактування явищ, процесів;
- в) ознака, за якою класифікуються, визначаються, оцінюються явища, дії чи діяльність (зокрема, при їх формалізації);
- г) помилки в підставах доказу.

34. Методика (грец. *methodike*) – це:

а) сукупність приватних прийомів, засобів, процедур, що дозволяють застосовувати той чи інший метод до даної специфічної предметної області;

б) непараметричний метод, що використовується для перевірки гіпотез про вірогідність різниці середніх при аналізі кількісних даних у популяціях з нормальним розподілом;

в) міркування дослідника про застосовані ним способи наукового пізнання;

г) всі відповіді вірні.

35. Моніторинг (англ. monitoring від лат. monitor – застережливий) – це:

а) безупинне, тривале спостереження за станом середовища (явищ, процесів і т.д.); зіставлення результатів постійних спостережень для одержання обґрунтованих представлень про їх (явищ, процесів) дійсне положення, тенденції їх розвитку;

б) наукова праця, що заглиблено розробляє одну тему, обмежене коло питань;

в) сфера дослідницької діяльності, спрямована на виробництво нових знань про природу, суспільство і мислення і, що включає в себе всі умови і моменти цього виробництва;

г) система методологічних категорій, що виступають як характеристики дослідження.

4. ГЛОСАРІЙ

Автопоетична система організована (визначена як єдність) як мережа процесів виробництва (трансформації і руйнування), що складається з компонентів, які виробляють компоненти, що: (1) взаємодіючи і змінюючись, регенерують і реалізують мережу процесів (відносин), які їх виробляють; і (2) конституують систему як деяку єдність у просторі, в якому ці компоненти існують, задаючи топологічну область своїх реалізацій мереж як такої і. Автопоетична теорія входить у більш загальну дослідницьку програму, відому під назвою “когнітивна наука”, що здійснює міждисциплінарний синтез досліджень в області нейролінгвістики, штучного інтелекту, когнітивної психології, нейробиології й епістемології. Теорія автопоезиса може бути зрозуміла і з погляду системного підходу як один з напрямків «теорії самоорганізації» або «теорії складності». Істотною особливістю живих систем є автопоезис – самовиробництво системою компонентів, реалізуючих її організацію (її остаточну процесуальну конфігурацію).

Абстрагування – прийом мислення, яке передбачає відображення в людській свідомості предметів і явищ об’єктивної дійсності, мисленого відокремлення від їхніх другорядних властивостей і відносин та виділення загальної ознаки, що характеризує клас предметів.

Автореферат дисертації (від грец. autos – сам і лат. referre – доповідати, повідомляти) – наукове видання у вигляді брошури, що містить складений автором реферат проведеного їм дослідження, представленого на здобуття наукового ступеня. Одне з джерел наукової інформації на етапі аналізу стану питання в науці.

Академік – академічне звання дійсних членів НАН та галузевих академій України: найвище вчене звання, яке мають особи, обрані до Академій наук.

Аксиома – твердження, положення, що приймаються без доведення.

Аксіологія - наука про цінності (духовні, матеріальні), їх місце в реальності і структурі ціннісного світу; зв'язки різних цінностей між собою соціальними і культурними факторам і структурою особистості.

Актуальність дослідження (від лат. actualis – діяльний, дійсний, важливий, істотний для дійсного часу) – методологічна характеристика дослідження. Обґрунтування актуальності припускає відповідь на питання: чому дану проблему потрібно в даний час вивчати? Варто розрізняти актуальність наукового напрямку в цілому й актуальність самої теми усередині даного напрямку. Актуальність напрямку, як правило, не має потреби в складній системі доказів. Інша справа – обґрунтування актуальності теми. Дослідження можна вважати актуальним лише в тому випадку, якщо актуальний не тільки даний науковий напрямок, але і сама тема актуальна в двох відносинах: її наукове рішення, по-перше, відповідає насущній потреби практики, а по-друге, заповнює пробіл у науці, що у даний час не має у своєму розпорядженні наукових засобів для рішення цієї актуальної наукової задачі.

Алгоритм – система правил для розв'язування певного типу задач.

Аналіз (від грец. analysis – розкладання, розчленовування) – метод дослідження, уявне чи практичне розкладання досліджуваного предмета чи явища на характерні для нього складені елементи, виділення в ньому окремих сторін, вивчення кожного елемента чи сторони явища окремо як частини одного цілого. Аналіз дозволяє виявити будівлю досліджуваного об'єкта, його структуру, відокремити істотне від несуттєвого, звести складне до простого, раскласифікувати предмети і явища. Ціль аналізу – пізнання частин як елементів складного цілого. Процедура, зворотна аналізу, – синтез.

Аналогія (від грец. analogia – подібність, відповідність, домірність)

1) подібність у якому-небудь відношенні між предметами, явищами чи поняттями;

2) загальнонауковий метод дослідження, вид умовиводу, що дозволяє виявити властивості одного предмета на підставі його подібності з іншим. Знання, отримане при розгляді якого-небудь об'єкта («моделі»), переноситься на інший об'єкт (предмет, явище, процес), що менш вивчений чи доступний для дослідження.

Анкета (від фр. enquete – буквально: розслідування) – зв'язана єдиним дослідницьким задумом система питань; опитувальний лист, самостійно заповнюваний опитуваним по зазначеним у ньому правилам. Питання анкети поділяються по змісту: питання про факти, дії в минулому, у сьогоденні, а також про продукти діяльності, питання про мотиви діяльності, оцінках і думках індивідів; за формою: відкриті (не визначають ні зміст, ні форму відповіді) і закриті (альтернативні, із множинним вибором, у яких людина що відповідає вибирає один чи кілька відповідей із запропонованих) і ін.

Анкетування – метод одержання інформації, заснований на опитуванні людей для одержання зведень про фактичне положення речей (наприклад, думок різних груп учнів і вчителів про різні сторони навчально-виховного процесу, методі навчання). Метод анкетування використовується у випадках, коли досліджувану проблему важко вивчити іншими методами (наприклад, мотиви вибору вчительської професії, ступінь задоволеності цією діяльністю).

Анотація (від лат. annotatio – примітка, позначка) – коротка роз'яснювальна чи критична примітка, що впливає за бібліографічним описом якого-небудь твору (на звороті титульного листа книги, на каталожній картці і т.д.); розгорнута анотація – стиснута характеристика ідеї, змісту, призначення книги, статті чи рукопису.

Анотування – процес створення анотації. Анотуючи джерело інформації, звичайно виписують назви найбільш великих його розділів чи глав зі змісту. Анотування – найбільш поверхневий і загальний метод фіксації змісту тексту.

Антропогенез – (від греч. – antropos – людина) процес походження людини (Homo sapiens). Антропний принцип стверджує нерозривний психо-матеріальний зв'язок людини та космосу.

Апробація – критична оцінка з боку наукового співтовариства наукових досліджень здобувача. Оцінці підлягають не тільки кінцеві, але й проміжні результати роботи.

Аргумент (від лат. argumentum – логічний довід, який є підставою доказу) – думка, істинність якої перевірена і доведена практикою і яка тому може бути приведена в обґрунтування істинності чи хибності іншого положення. Аргумент є складовою частиною всякого доказу. Як аргументи можна виставляти аксіоми, прийняті в даній системі, визначення, судження про вірогідно відомі факти.

Аргументація – раціональний спосіб переконання, що спирається на ретельне обґрунтування й оцінку доводів у захист визначеної тези; сукупність аргументів на користь чого-небудь.

Атрактор – "ціль", "кінцевий стан"; під атрактом розуміють відносно стійкий стан системи, що немовби притягує до себе всю безліч "траєкторій" системи, зумовлених її різними початковими умовами збирання сил, приєднання, притягування сил, сфера притягіння сил;

Бесіда – метод одержання інформації на основі словесної (вербальної) комунікації дослідника і респондента, що відповідає на питання, які передбачені програмою дослідження. Організується з метою з'ясування індивідуальних особливостей особистості (мотиваційної та емоційної сфер, знань, переконань, інтересів, переваг, установок, відносин до середовища, колективу і т.д.).

Бібліографічний огляд – огляд, що містить характеристику джерел інформації, що з'явилися за визначений час чи об'єднаних по якій-небудь іншій загальній ознаці.

Бібліографічний опис – опис книги, статті і т.д. відповідно до Державного стандарту.

Бібліографія (від грец. biblion – книга, grapho – пишу) – досить вичерпний для даної мети список літератури по визначеному питанню; спеціальні видання (покажчики, каталоги, огляди), що містять такі списки.

Біфуркація – роздвоєння; поліфуркація – багато шляхів; у результаті розгалуження (біфуркації) виникають граничні цикли - періодичні траєкторії у фазовому просторі, число яких тим більше, чим більш структурно хитлива система; у кожній точці біфуркації система вибирає шлях розвитку, траєкторію свого руху;

Валідність – критерії оцінки якості тексту.

Вступ в наукову працю – особлива частина роботи, виклад основних понять, умов і обмежень, прийнятих при постановці основного питання наукової праці. У вступі викладаються основні методологічні характеристики дослідження: актуальність, проблема, тема, об'єкт, предмет, мета, задачі, гіпотеза, що захищають положення, новизна, значення для науки і практики.

Версія (лат. versio – видозміна) – одне з декількох відмінних друг від друга можливих пояснень визначеної ситуації, якої-небудь події. Версія, підтверджена фактами, стає вірогідністю.

Верифікація – перевірка, емпіричне підтвердження теоретичних положень науки шляхом співставлення їх з об'єктом дослідження, даними відчуття та експерименту; повторюваність результату дослідження.

Відгук – текст інформаційно-критичного жанру; система суджень, що містять оцінку наукового дослідження. Готується (у випадку дипломної роботи) науковим керівником, містить характеристику роботи з усіх розділів. У відгуку відзначаються позитивні сторони, недоліки, ступінь самостійності виконання роботи автором, наявність у нього навичок роботи з науковою літературою і організації експериментального дослідження, обґрунтованість і значимість результатів, можливість їх застосування у подальшій науковій та практичній діяльності і висновок про допуск студента чи співшукача до захисту.

Відображення – загальна властивість матерії, яка полягає в тому, що за певних умов взаємодії одна матеріальна система відтворює у специфічній для неї формі певні сторони іншої системи, яка взаємодіє з нею.

Видання наукове – видання, призначене для наукової праці та містить теоретичні чи експериментальні дослідження.

Видання періодичне (від грец. *periodikos* – що повертається) – видання, що виходить через визначені терміни часу постійним для кожного року числом номерів, що не повторюються по змісту, і представляє собою однотипно оформлені нумеровані і (чи) датовані випуски, які мають однакову назву і, як правило, фіксований обсяг і формат (журнал, газета і т.д.).

Визначення – логічна дія, за допомогою якої об'єкт повинен відрізнитися від інших шляхом встановлення його специфічних і типових ознак чи такого розкриття змісту терміну, що позначає даний об'єкт і замінює опис його властивостей.

Визначення (дефініція) – стисле наукове визначення змісту якогось поняття.

Виноска – додатковий текст, поміщений у самому низу сторінки під основним текстом і відділений від нього прямою рисою. Звичайно це повний бібліографічний опис джерела (так називані посторінкові бібліографічні посилання) або примітка, коментар до якого-небудь фрагмента тексту.

Вивчення документів (від лат. *documentum* – доказ, свідчення) – метод одержання первинної інформації на ранніх стадіях дослідження для попереднього знайомства з об'єктом. Використовуються рукописні чи друковані тексти, теле-, кіно-, фотоматеріали, звукозаписи і т.д. Розрізняють традиційні і формалізовані методи вивчення документів. Традиційні методи аналізу допускають велику частку суб'єктивності, що позначається на отриманих результатах. Формалізовані методи головним чином зв'язані з контент-аналізом.

Вивчення літератури – один з найбільш широко розповсюджених методів одержання первинної інформації на ранніх стадіях дослідження для попереднього знайомства з об'єктом. Служить для аналізу історії і сучасного стану проблеми, дає можливість відокремити відоме від невідомого, вивчити мало розроблені і дискусійні положення, різні точки зору, створити первинне уявлення про проблему і шляхи її вирішення, знайти «білі плями» в розробці питання. Методи аналізу можуть бути традиційними (розуміння, інтуїція, осмислення) і формалізованими.

Визначення поняття (дефініція, від лат. *definitio* – визначення) – логічна операція, що дозволяє розкривати зміст поняття, відрізнити предмет, відбиваний поняттям, від подібних з ним предметів, установлювати значення того чи іншого слова (терміна). Розкрити зміст поняття – значить перелічити його істотні ознаки, тобто ознаки, необхідні і достатні для відмінності даного предмета від подібних з ним предметів.

Вірогідність – властивість інформації, що встановлює ступінь відповідності істині. Перекручування може бути природним і навмисним (дезінформація).

Висновки – стиснутий узагальнений виклад самих істотних, з погляду автора, результатів, отриманих у результаті дослідження.

Висновок наукової праці – частина наукової праці, у якій показується, з яких основних передумов і яких допоміжних результатів випливає основний результат. Містить також перелік найбільш цікавих і важливих висновків, що впливають з результатів і загального змісту роботи. У висновку не слід приводити результати, що не були обґрунтовані в змісті роботи, чи висновки, що не впливають з цього змісту, не треба вдаватися в докладні роз'яснення й обґрунтування яких-небудь положень. Висновок повинний бути коротким.

Генезис – процес створення та становлення будь-якого природного чи соціального явища.

Генотип – сукупність всіх генів даного організму, спадкоємна конституція, зумовлююча сукупність властивостей даної особи (організації) на певній стадії розвитку (фенотипа).

Герменевтика – тлумачення філологічних, а також філософських, історичних і релігійних текстів. У давньогрецькій філології та філософії — тлумаченням Біблії, взагалі наукових текстів.

Гіпотеза дослідження (від грец. hypothesis – підстава, припущення) – методологічна характеристика дослідження, наукове припущення, висунуте для пояснення якого-небудь явища і потребує перевірки на досвіді і теоретичному обґрунтуванні для того, щоб стати достовірним науковим знанням. Від простого припущення гіпотеза відрізняється декількома ознаками. До них відносяться: а) відповідність фактам, на основі яких і для обґрунтування яких вона створена; б) можливість перевірки; в) відносна простота. У гіпотезі органічно зливаються два моменти: висунання деякого положення та наступний логічний і практичний доказ. Задача дослідника, що розробляє гіпотезу, полягає в тому, щоб показати, що не наявне в об'єкті, що він бачить у ньому такого, чого не бачать інші.

Гістограма (від грец. histos – тканина) – один із засобів графічного представлення кількісних даних.

Гносеологія (епістемологія) – теорія пізнання, як людина пізнає світ і саму себе; проблеми природи пізнання, його межі і можливостей людини пізнати світ і саму себе.

Глава – структурно-композиційна одиниця тексту, розділу книги, статті. У більшості випадків має тематичний заголовок, якій передують родовому найменуванню «глава» і її номер.

Глосарій (від лат. glossarium – словник перекладів чи тлумачень слів і виразів) – тлумачний словник термінів чи виразів до якого-небудь тексту.

Дедукція (від лат. deductio – виведення) – вид умовиводу і метод пізнання; перехід від загальних суджень до частки, від деяких пропозицій- посилок до їх наслідків; застосування встановленого загального положення до частки.

Демонстрація (від лат. demonstratio – показування) – логічне міркування, у процесі якого з аргументів (доводів) виводиться істинність чи хибність тези. Демонстрація є третя складова частина всякого доказу.

Дипломна робота (фр. diplôme від грец. diploma – лист; документ, складений удвічі) – самостійна письмова кваліфікаційна робота, що представляється студентами при закінченні університетів і інших навчальних закладів. Виконується студентом на останньому році навчання і служить однієї із форм перевірки його підготовленості до самостійної роботи за спеціальністю. Керівництво дипломною роботою здійснює кафедра навчального закладу, захист відбувається перед спеціальною комісією чи на засіданні кафедри.

Дискусія (від лат. discussio – розгляд, дослідження) – обговорення якого-небудь проблемного питання на зборах, у публікаціях, бесідах; суперечка. Один з етапів процедури захисту кваліфікаційної роботи.

Дисертація (від лат. dissertatio – міркування, дослідження) – кваліфікаційна наукова праця, представлена на здобуття вченого ступеня і захищена привселюдно здобувачем (дисертантом). Одне з джерел інформації з досліджуваного питання. Роботі з дисертацією передують знайомство з авторефератом, що дозволяє

зрозуміти, наскільки зміст дисертації може допомогти досліднику в більш глибокому вивченні проблеми.

Дисипація – самовибудовування, розсіювання енергії.

Дефініція – коротке визначення змісту якогось поняття.

Додатки до наукової праці – частина наукової праці, що містить додатковий матеріал, що не є істотним для розуміння проблеми, однак корисний із практичної точки зору, що розкриває технологію дослідження.

Досвід – засноване на практиці емпіричне пізнання дійсності. Синонім (застаріваючий): досвід як експеримент.

Доказ – логічна дія, у процесі якої істинність якої-небудь думки улаштовується за допомогою інших думок. Усякий доказ складається з трьох частин: тези, доводів і демонстрації. По способу ведення доказу бувають прямі і непрямі. За формою умовиводу, у якій відбуваються докази, останні можуть бути індуктивними і дедуктивними. Для того щоб доказ завершився успіхом, треба в процесі обґрунтування істинності тези дотримуватися правил доказу.

Дослідження – процес наукового вивчення будь-якого об'єкту (предмета, явища – матеріального чи ідеального) з метою виявлення закономірностей його виникнення, розвитку і зміни, і перетворення його в інтересах суспільства. Усяке справжнє дослідження є єдністю накопиченого попереднього досвіду, наявних знань, застосування відповідних інструментів, знарядь і методів, засобів підходу до досліджуваного об'єкту. Підсумком дослідження повинне бути одержання нових наукових знань – об'єктивної істини, тобто відповідності знову сформульованого знання дійсному стану об'єкта, а також намічених програмою дослідження практичних результатів.

Евристика – наука, що вивчає способи наукового пошуку і здійснення наукових відкриттів.

Екзистентність – це властивість системи зберігати істотні для неї відношення між елементами в умовах безперервних флуктуацій, коливань системи, змін зовнішніх і внутрішніх параметрів. Екзистентність завжди обмежена об'ємом фазового простору, що включає параметри системи і середовища, за межами яких система в даній якісній визначеності існувати не може.

Експеримент (від лат. experimentum – проба, досвід) – метод дослідження, заснований на втручанні в хід явищ, процесів шляхом створення умов, що дозволяють виділити досліджувані зв'язки з усього їх різноманіття і багаторазово їх відтворити. Дозволяє штучним створенням умов викликати необхідну досліднику зв'язки, відтворювати їх, змінювати умови. Недолік полягає в тому, що природні умови досліджуваних експериментально зв'язків в «чистому» виді завжди більш різноманітні – експеримент завжди містить у собі елемент спрощення.

Експерт – (від лат. expertus – досвідчений) – фахівець у визначеній області, компетентний у даній сфері діяльності. На основі свого знання і досвіду дає мотивований висновок по тій чи іншій проблемі (дискусійному питанню, важкому, різноманітному рішення).

Експертна оцінка – експертне судження, виражене в кількісній чи якісній формі (краще, гірше, більше, менше і т.п.). Можливі індивідуальні, групові і колективні експертні оцінки.

Експертний метод – комплекс логічних і математичних процедур, спрямований на одержання від фахівців інформації, її аналіз і узагальнення з метою підготовки і

вибору раціональних рішень. Суть методу складається в проведенні експертами аналізу проблеми з якісною чи кількісною оцінкою суджень і формальною обробкою результатів індивідуальних думок.

Екстралингвістичні методи створення наукового тексту (від лат. extra – понад, поза і lingua – мова) – немовні засоби, способи представлення змісту: формули, графіки, ілюстрації, схеми, таблиці, діаграми і т.п., а також підкреслення, шрифтові виділення і т.д.

Екстраполяція (від лат. extra – понад і polire – робити гладким, обробляти) –

1) процедура перенесення властивостей, відносин і закономірностей з однієї предметної області на іншу;

2) метод наукового дослідження, що полягає в поширенні висновків, отриманих при вивченні одного предмета, на інший предмет, на підставі наявності загальних ознак.

Емпіричне дослідження – вид наукового дослідження; вивчення конкретних проблем, зв'язане з рішенням переважно практичних задач.

Ентропія походить від грецького слова "*entropia*", яке означає "поворот, перетворення; вперше було введено в термодинаміку для визначення міри незворотного розсіювання енергії або нарощування *хаосу* в системі. Ентропія також широко застосовується в інших галузях науки: в статистичній фізиці як міра ймовірності здійснення якогось макроскопічного стану; в теорії інформації – як міра невизначеності певного досліду, який може мати різні результати.

Етика досліджень (лат. ethica від грец. ethos – звичай, характер) – поширення моральних норм на процес дослідження (наприклад, вимога до спілкування дослідника і досліджуваних: «Не нашкодь») і на його результати (наприклад, вимога чіткого опису результатів: «Висловлюйся ясно»).

Задачі дослідження – методологічна характеристика дослідження. Намічаючи логіку свого дослідження, вчений формулює коло приватних дослідницьких задач, що у своїй сукупності повинні дати уяву про те, що потрібно зробити, щоб мета була досягнута.

Закон – філософська категорія, що відображає істотні, загальні, необхідні, стійкі, повторювані відношення залежності між предметами і явищами об'єктивної дійсності, які впливають з їхньої сутності.

Захист (дипломної роботи) – офіційна процедура представлення на засіданні спеціальної комісії виконаної кваліфікаційної роботи з метою її визнання і одержання автором відповідної кваліфікації.

Збірник наукових праць – науковий збірник, що містить дослідницькі матеріали наукових установ, навчальних закладів по найважливіших наукових і науково-технічних проблемах.

Знання – результат процесу пізнання дійсності, адекватне її відображення у свідомості людини у виді представлень, понять, суджень, умовиводів, теорій; результат пізнання, перевірені практикою і засвідчені логікою. Знання мають різний ступінь вірогідності, відбивають діалектику відносної і абсолютної істини.

Зміст наукової праці – основна частина роботи, обґрунтування відповіді на її центральне питання, виражений заголовком даної роботи (тобто обґрунтування основного результату цієї роботи). Припускає: а) зведення основного питання до допоміжних питань, б) відповіді на допоміжні питання і на основі цих відповідей і

передумов обґрунтування відповіді на основне питання. Процес зведення основного питання (заголовка) до допоміжного дає правильно побудований план наукової праці (виділення глав, параграфів, пунктів, підпунктів і т.д.).

Ідеалізація – конструювання об'єктів, яких немає в дійсності або які практично не здійснились, наділення об'єктів властивостями, що відповідають ідеалу.

Ідентифікація (від лат. *identificare* – порівняння) – 1) процес порівняння об'єкта з одним з відомих об'єктів, встановлення збігу чого-небудь з чим-небудь; 2) розпізнавання об'єктів.

Ідея – це продукт людського мислення, форма духовно-пізнавального відображення дійсності, спрямована на її перетворення. В ній відображається не лише об'єкт вивчення, але й усвідомлюється мета та її практичне втілення. Оволодіваючи масамилюдей, ідея здатна ставати великою перетворюючою матеріальною силою.

Індивідуальна (первинна) інформація – інформація про ознаки окремих об'єктів, що є одиницями досліджуваної сукупності. Ця інформація індивідуальна на відміну від сукупної (вторинної) інформації, оскільки відноситься до окремих одиниць сукупності. Цей вид інформації збирається на етапі безпосереднього проведення дослідження.

Індукція (від лат. *inductio* – виведення) – вид умовиводу і метод дослідження. В індуктивному міркуванні йдуть від часток, одиничних суджень, фактів, положень до загальних висновків. Це форма руху пізнання від емпіричного до теоретичного рівня. Індуктивний висновок завжди має не достовірний, а лише ймовірний чи правдоподібний характер. У реальному пізнанні індукція завжди виступає в єдності з дедукцією.

Інкубатор – це організаційна форма, що спеціалізується на створенні сприятливих умов для започаткування й ведення ефективної діяльності малих інноваційних (венчурних) фірм, зайнятих реалізацією оригінальних науково-технічних ідей.

Інтерв'ювання – це процес виявлення позицій (ставлення) опитуваних щодо кількісних чи якісних характеристик явищ або процесів, яке проводить безпосередньо дослідник. Анкетування та інтерв'ювання, як і будь-які інші види обстеження, можуть бути суцільними, вибірковими, груповими та індивідуальними. Інтерв'ювання мже використовуватись у будь-яких економічних дослідженнях. **Інтерв'ю** (англ. *interview*) – безпосередньо цілеспрямована, проведена по заздалегідь приготовленому плану бесіда інтерв'юера (особи, що проводить інтерв'ю) з респондентом. Однак, на відміну від бесіди, що носить характер взаємного обміну інформацією, в інтерв'ю один запитує іншого, утримуючись від власних висловлень по порушеному питанню.

Інтерпретація (від лат. *interpretatio* – посередництво) – тлумачення, роз'яснення змісту явища, чи тексту знакової структури, що сприяє їх розумінню. Ціль інтерпретації – виявлення і фіксування комплексу характеристик обробленого матеріалу, на основі якого відкривається можливість знайти і пояснити основні тенденції і підійти щодо формулювання висновків.

Інтуїція – спроможність безпосереднього розуміння істини. Результати інтуїтивного пізнання з часом логічно доводяться і перевіряються практично.

Інформація (від лат. *informare* – давати відомості про що-небудь) – а) сукупність відомостей, необхідних для активного впливу на керовану систему з метою її оптимізації; б) набір вузькоспеціалізованих даних, що використовуються у всіх сферах діяльності суспільства. При цьому дані – це сигнали, кількісні чи якісні, про об'єкт, які необхідно перетворити таким чином, щоб витягти інформацію. Споживчі властивості

інформації – вірогідність, змістовність, актуальність, приступність для сприйняття особою, яка приймає рішення, – визначає якісні характеристики інформації. **Інформація** — це нові знання, які отримує споживач (суб'єкт) у результаті сприйняття і переробки певних відомостей; комунікація та зв'язок, в процесі якого усувається невизначеність (інформаційна ентропія) (теорія зв'язку, американський вчений Клод Шеннон); міра неоднорідності розподілу матерії та енергії у просторі та у часі, міра змін, якими супроводжуються всі процеси, що протікають у світі (український вчений Віктор Михайлович Глушков); позначення змісту, отриманого з зовнішнього світу в процесі нашого пристосування до нього і пристосування до нього наших почуттів (американський вчений Норберт Вінер); передача різноманітності (англійській філософ Вільям Росс Ешбі); міра складності структур (французький вчений Абраам Мольт); фундаментальний генералізаційно-єдиний безпочатково-нескінченний законопроцес автоосциляційного, резонансно-сотового, частотно-квантового та хвильового відношення, взаємодії, взаємоперетворення та взаємозбереження (у просторі та часі) енергії, руху, маси та антимаси на основі матеріалізації та дематеріалізації в мікро- та макроструктурах Всесвіту; універсальна субстанція, що пронизує усі сфери людської діяльності, слугує провідником знань та думок, інструментом спілкування, взаєморозуміння та співробітництва, утвердження стереотипів мислення.

Інформаційно-комунікаційний процес – система управління інформаційно-комунікаційною сферою організації на основі використання форм, методів і технологій правового, економічного, соціального, гуманітарного і політичного характеру; сфера, в якій здійснюється інформаційний обмін за допомогою комунікацій; простір, де триває комунікаційний процес; система численних комунікативних зв'язків, що виникають між різними агентами комунікації, якими можуть бути окремі люди, групи людей, соціальні інститути.

Інформаційне суспільство - теоретична концепція постіндустріального суспільства, історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуються в єдиному інформаційному просторі. Головними продуктами виробництва інформаційного суспільства мають стати інформація і знання. Характерними рисами теоретичного інформаційного суспільства, є: збільшення ролі інформації і знань в житті суспільства; зростання кількості людей, зайнятих інформаційними технологіями, комунікаціями і виробництвом інформаційних продуктів і послуг, зростання їх частки у валовому внутрішньому продукті; зростання інформатизації та ролі інформаційних технологій в суспільних та господарських відносинах; створення глобального інформаційного простору, який забезпечує (а) ефективну інформаційну взаємодію людей, (б) їх доступ до світових інформаційних ресурсів і (в) задоволення їхніх потреб щодо інформаційних продуктів і послуг.

Інформатизація (*Informatisation*) — сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки. Процес широкомасштабного використання ІТ у всіх сферах соціально-економічного, політичного і культурного життя суспільства з метою підвищення ефективності використання інформації і знань для управління, задоволення інформаційних потреб

громадян, організацій і держави і створення передумов переходу держави до інформаційного суспільства.

Інформаційні процеси - послідовна зміна стану та (або) уявлення про інформацію в результаті дій, які з нею можна виконувати. Такими діями є — створення, збирання, зберігання, обробка, відображення, передавання, розповсюдження, використання, захист, знищення інформації. Під час інформаційного процесу дані перетворюються з одного виду в інший за допомогою певних методів. Інформаційні процеси відбуваються при передачі інформації від джерела до приймача за допомогою каналу передачі. *Схема передачі інформації (у загальному вигляді): джерело інформації — канал передачі — приймач інформації.* **Джерелом інформації** можуть бути природні об'єкти (планети, зірки, люди, тварини, рослини, поля, луки, ліси, гори...), книжки, газети, журнали, малюнки, наукові експерименти, конструкторські розробки, випробування нових матеріалів і приладів тощо. **Каналами передачі** можуть бути світлові, звукові, електричні сигнали та електромагнітні хвилі тощо. Для передачі інформації на значні відстані використовують технічні досягнення: телефон, телетайп (передача текстів), телефакс (передача зображень документів), модем (передача комп'ютерних сигналів).

Інформаційна система - (ІС) використовується як у широкому, так і у вузькому сенсі. У широкому сенсі інформаційна система є сукупність технічного, програмного та організаційного забезпечення, а також персоналу, призначена для того, щоб своєчасно забезпечувати належних людей належної інформацією. У широкому сукупність міститься в базах даних інформації і забезпечують її обробку інформаційних технологій та технічних засобів. Одне з найбільш широких визначень ІС дав М. Р. Когаловській : "інформаційною системою називається комплекс, що включає обчислювальне і комунікаційне обладнання, програмне забезпечення, лінгвістичні засоби та інформаційні ресурси, а також системний персонал і забезпечує підтримку динамічної інформаційної моделі деякої частини реального світу для задоволення інформаційних потреб користувачів". Інформаційна система - система обробки інформації, що включає пов'язані з нею ресурси, такі як людські, технічні та фінансові, призначена для забезпечення інформацією і поширення інформації, результатом функціонування якої є представлення вихідної інформації для подальшого використання". У вузькому сенсі інформаційною системою називають тільки підмножина компонентів ІС в широкому сенсі, що включає бази даних, СУБД і спеціалізовані прикладні програми. ІС у вузькому сенсі розглядають як програмно-апаратну систему, призначену для автоматизації цілеспрямованої діяльності кінцевих користувачів, що забезпечує, відповідно до закладеної в неї логікою обробки, можливість отримання, модифікації та зберігання інформації. У будь-якому випадку основним завданням ІС є задоволення конкретних інформаційних потреб в рамках конкретної предметної області. Сучасні ІС де-факто немислимі без використання баз даних і СУБД, тому термін "інформаційна система" на практиці зливається за змістом з терміном "система баз даних". В ідеалі в рамках підприємства повинна функціонувати єдина корпоративна інформаційна система, яка задовольняє всі існуючі інформаційні потреби всіх співробітників, служб та підрозділів.

Катастрофа - у концепціях самоорганізації називають якісні, стрибкоподібні, раптові ("гладкі") зміни, стрибки в розвитку системи;

Категорія – форма логічного мислення, в якій розкриваються внутрішні, суттєві сторони і відносини досліджуваних предметів. Категорії пов'язані з вирішенням

основного питання філософії: відношення мислення та буття. Основні категорії: матерія, свідомість, рух, простір і час, якість і кількість, зміст і форма тощо.

Кваліфікаційна робота (від лат. qualificare – визначати, встановлювати якість) – одна з форм представлення результатів дослідження; служить для того, щоб студент, чи аспірант, здобувач, надавши свою працю на суд експертів, одержав документ, що засвідчує рівень компетентності. До кваліфікаційних робіт відносять курсову роботу, дипломну роботу, дисертацію.

Класифікація (від лат. classis – розряд і facere – робити) – розподіл предметів якого-небудь роду на взаємозалежні класи (відділи, розряди) відповідно до найбільше істотних ознак, властивим предметам даного роду і, що відрізняє їх від предметів інших пологів, при цьому кожен клас займає в системі, що вийшла, визначене постійне місце і, у свою чергу, поділяється на підкласи.

Концепція – система поглядів на будь-що, головна думка при визначенні мети та завдань дослідження шляхів його проведення. Проведений задум, конструктивний принцип різних видів діяльності.

Когерентність - погодженість передбачає те, що системи поведуться як єдине ціле і структуруються так, ніби кожна молекула, що входить у більш складну систему, була "інформована" про стан системи в цілому;

Компіляція – наукова праця, яка розроблена на основі запозичених в інших авторів матеріалів без самостійного їх дослідження та обробки.

Конкретизація (від лат. concretus – згущений, ущільнений) – один із прийомів, використовуваних у процесі пізнання, за допомогою якого абстрактне поняття включається в різноманіття дійсних властивостей, зв'язків і відносин. На противагу абстракції конкретизація вимагає по можливості всебічного обліку усіх фактів, на основі яких відтворюється повне знання про реальний, цілком визначеному, своєрідному предметі.

Конспект (від лат. conspectus – огляд) – скорочений письмовий виклад змісту розмови, тексту.

Конспектування – складання конспектів літературних джерел різного типу. У науковому дослідженні використовується на етапі аналізу стану досліджуваного питання.

Концепція (лат. conceptio) – система взаємозалежних поглядів, спосіб розуміння, трактування явищ, процесів; основна ідея якої-небудь теорії, єдиний визначальний задум, основна думка добутку, наукової праці.**Концепція (розуміння, система)** - система поглядів, єдиний, визначальний задум, провідна думка наукової праці , певний спосіб розуміння явищ і процесів, основна точка зору, керівна ідея.

Комунікаційне середовище - складна, багатоелементна система, яка акумулює інформаційні, організаційні, інтелектуальні, методичні, технічні,

програмні ресурси та сприяє інформаційній взаємодії у моделі «суб'єкт – об'єкт».

Когнітивістика – вчення про пізнання, побудова ментальних картин світу, певне сприйняття світу, об'єктом якого є людський розум, мислення і ментальні процеси. Всі процеси, що пов'язані зі знаннями і інформацією, є когнітивними.

Критерій (від грец. *kriterion* – ознака) – ознака, по якій класифікуються, визначаються, оцінюються явища, дії чи діяльність (зокрема, при їх формалізації).

Критичні точки", чи "точки біфуркації" – зони "розгалуження", де система зустрічається із безліччю подальших шляхів розвитку), які виявляють стан *неврівноваженості, нестійкості*, саме у точках біфуркації перед системою відкривається розмаїття варіантів шляхів розвитку, який вона обирає та продовжує поступовий розвиток до наступної точки біфуркації;

Лонгітюдне дослідження (англ. *longitude* від *long* – тривалий) – різновид повторного дослідження; дослідження того ж самого об'єкту протягом тривалого часу. Застосовується при вивченні розвитку соціальних відносин, що складаються в групі людей, колективі протягом декількох років. У дослідженні цього типу зміна того ж самого об'єкту розглядається насамперед як функція часу. У економічному дослідженні об'єкт може зберегтися лише частково і зміни можуть бути інтерпретовані як зв'язані зі зміною зовнішніх факторів.

Матеріали наукової конференції (від лат. *conferentia* – збори) – науковий неперіодичний збірник, що містить підсумки наукової конференції (програми, доповіді, рекомендації, рішення).

Мета дослідження – методологічна характеристика дослідження; представлення про результат. Ставлячи перед собою ціль, дослідник уявляє собі, який результат він має намір одержати, яким буде цей результат.

Метод (від грец. *methodos* – шлях, спосіб дослідження, навчання, дії)

– сукупність прийомів, операцій і способів теоретичного пізнання і практичного перетворення дійсності, досягнення визначених результатів. В основі будь-яких наукових методів лежать визначені принципи, теорії і закони.

Методика (грец. *methodike*) – сукупність приватних прийомів, засобів, процедур, що дозволяють застосовувати той чи інший метод до даної специфічної предметної області. Якщо метод дослідження, більш загальний чи більш приватний, характерний своєю застосовністю в межах визначеної науки чи групи наук, то методика вже не має більш чи менш загального характеру – вона є інструкцією діяльності по реалізації правил методу в умовах даного дослідження.

Методи управління – способи або засоби досягнення поставлених управлінських цілей, що визначають якісну складову частину управління.

Методологія (від грец. *methodos* - шлях дослідження чи пізнання, теорія, навчання і *logos* – слово, поняття) – 1) система принципів і способів організації і побудови теоретичної і практичної діяльності; 2) навчання про

науковий метод пізнання; 3) сукупність методів, застосовуваних у якій-небудь науці.

Методологія державного управління – система способів організації та здійснення пізнавальної й практичної діяльності у сфері державного управління, що включає підсистему способів дослідження (понять, принципів, підходів, методів, методик, процедур, технологій тощо) державно-управлінської діяльності.

Модель - («міра, аналог, зразок») — відтворення чи відображення об'єкту, задуму (конструкції), опису чи розрахунків, що відображає, імітує, відтворює принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості.

Монографія (від грец. monos – один, єдиний; grapho – пишу) – наукова праця, що заглиблено розробляє одну тему, обмежене коло питань; наукове видання у виді книги чи брошури, що містить повне і всебічне дослідження однієї проблеми чи теми і приналежне одному чи декільком авторам. Відрізняється від інших форм наукових повідомлень глибиною і цілісністю розгляду питання.

Наука – сфера дослідницької діяльності, спрямована на виробництво нових знань про природу, суспільство і мислення і, що включає в себе всі умови і моменти цього виробництва: учених; наукові установи, експериментальне і лабораторне устаткування; методи науково-дослідної роботи, понятійний і категоріальний апарат, систему наукової інформації, а також усю суму наявних знань, що виступають у якості або передумови, або засобу, або результату наукового виробництва.

Наукова доповідь – науковий документ, що містить виклад результатів науково-дослідної чи дослідно-конструкторської роботи, опублікований у печатці чи прочитаний в аудиторії.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на отримання і виконання нових знань.

Наукова інформація – це одне із загальних понять науки, що означає певні відомості, сукупність якихось даних, знань тощо.

Наукова робота – цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають як система обґрунтованих положень.

Наукова тема – задача наукового характеру, яка потребує проведення наукового дослідження.

Наукова теорія – система абстрагованих понять та тверджень, що являє собою ідеальне відображення дійсності.

Наукова стаття – один із основних видів наукових публікацій, що містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового слідження, висвітлює конкретне питання, фіксує науковий пріоритетавтора, робить матеріал надбанням фахівців.

Наукова школа – неформальна творча співдружність в межах будь-якого наукового напрямку висококваліфікованих дослідників, об'єднаних спільністю підходів.

Наукове дослідження – цілеспрямоване вивчення явищ, процесів, аналіз впливу на них різних факторів, а також вивчення взаємодії між явищами з метою отримання переконливо доведених і корисних для науки і практики рішень.

Наукознавство – розділ науки, який вивчає закономірності її функціонування і розвитку, структуру і динаміку наукової діяльності, взаємодію науки з іншими сферами матеріального і духовного життя суспільства.

Наукометрія – галузь наукознавства, яка займається статистичними дослідженнями структури і динаміки наукової інформації.

Нелінійність може розумітися як багатоваріантність і непередбачуваність переходу системи з одного стану в інший;

Нерівноваженість – стан відкритої системи, при якому відбувається зміна її макроскопічних параметрів, тобто її складу, структури і поведінки. Нерівновага стимулює постійну підтримку процесу обміну речовини, енергії, інформації та може розглядатися як важливий параметр кожної системи;

Нестаціонарний стан системи – такий, в якому не встигає встановитися урівноважений стан системи.

Новація – щось нове; нововведення.

Новизна дослідження – методологічна характеристика дослідження; припускає конкретну відповідь на питання: що зроблено з того, що іншими не було зроблено? Які результати були отримані вперше? Тут виявляється співвіднесеність основних методологічних характеристик: чим конкретніше сформульована проблема, виділений предмет дослідження, показана практична і наукова актуальність теми, тим ясніше самому досліднику, що саме він виконав уперше, який його конкретний внесок у науку.

Ноосфера - єдність природи, Космосу, соціуму та ментально-емоційної складової людини.

Ноу-хау – конфіденційні знання, досвід, навички, що включають відомості технічного, економічного, адміністративного, фінансового й іншого характеру, використання яких забезпечує визначені переваги і комерційну вигоду особі, що їх отримала.

Об'єкт дослідження – методологічна характеристика дослідження; процес чи явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення. Визначаючи об'єкт дослідження, варто дати відповідь на питання: що розглядається?

Онтологія – наука про буття, як живуть люди; всезагальні основи і принципи буття, його структура і закономірності виникнення.

Онтогенез – розвиток організму людини від дня народження, розвиток всього живого на Землі; в онтогенезі живих істот спостерігається поступове зростання

асиметрії півкуль, рух від симетрії до асиметрії, найбільший вияв якої досягається у зрілому віці.

Опонент (від лат. *opponentis* – що заперечує) – особа, що виступає з критикою доповіді, дисертації і т.п. Як опонент на захисті дипломної роботи звичайно виступає рецензент.

Опитування – метод збору емпіричних даних про об'єктивні факти, думки, знаннях і т.д., заснований на безпосередньому (інтерв'ювання) чи опосередкованому (анкетування) взаємодії дослідника (інтерв'юера) з опитуваним (респондентом).

Парадигма - сукупність теоретичних і методологічних положень, прийнятих науковою спільнотою. Т. Кун говорив про наукові революції; модель постановки проблем та їх вирішення певною спільнотою; сукупність цінностей, методів і технічних навичок і засобів, прийнятих у науковій спільноті; ментальна модель світу і світовлаштування, що базується на прийнятих у даному суспільстві ідеї і поняттях, що визначають їх поведінку і відношення до світу і себе. Ментальна картина світу відображається не тільки у свідомості людини, але й у безсвідомій сфері людського буття.

Патент – документ, що засвідчує авторство на винахід та виключне право на використання його протягом певного строку. Патент видається державним патентним відомством винахіднику або його правонаступнику. Дія патенту розповсюджується тільки на територію держави, в якій його видано. Строк дії патенту встановлюється національним законодавством (як правило, 15...20 років). Патент може бути оскаржено і анульовано на законодавчій основі. З поняттям патенту тісно пов'язаний юридичний термін "патентна чистота", який означає, що машину, прилад, технологічний процес, матеріал, продукт тощо можна використовувати (виготовити, ввезти для продажу) в даній державі без порушення прав патентовласника.

Первинна обробка даних – етап дослідження; містить у собі класифікацію фактів по їхній однорідності, індексування (кодування), проведення розрахунків (статистична обробка) і фіксування їхніх підсумків.

Первинні документи і видання – першоджерела, містять переважно нові, оригінальні ідеї, наукові зведення, нове осмислення відомих фактів, вихідні дані, що підлягають обробці. До них відносяться книги (крім довідників), періодичні і тривалі видання, наукові звіти і дисертації, переклади, депоновані рукописи.

Передзахист (дипломної роботи) – процедура попередньої оцінки готовності дипломної роботи до захисту. Проходить на спеціальному засіданні кафедри в присутності інших дипломників і наукового керівника.

Предмет дослідження – методологічна характеристика дослідження; усе те, що знаходиться в межах об'єкту дослідження. Якщо, визначаючи об'єкт дослідження, варто дати відповідь на питання «Що розглядається?», то предмет позначає аспект розгляду, дає представлення про те, як розглядається об'єкт, які нові відносини, властивості, аспекти і функції об'єкта розглядає дане дослідження.

Принципи – головні вихідні положення будь-якої теорії, вчення, науки.

Принципи синергетичної парадигми - динамічність, нелінійність, циклопричинність, цілісність, кооперація.

Проблема – складне теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання, вивчення, дослідження.

Проблема дослідження – методологічна характеристика дослідження. З визначення проблеми починається дослідження. Ставлячи проблему, дослідник відповідає на запитання: що треба вивчити з того, що раніш не було вивчено? Вирішити практичну задачу засобами науки – значить визначити співвідношення цієї задачі з областю невідомого в науковому знанні і у результаті наукового дослідження одержати знання, що потім будуть покладені в основу практичної діяльності, спрямованої на Саморегуляція – це цілісне функціонування живих систем різних рівнів організації і складності. Саморегуляція є одним із рівнів регуляції активності цих систем, який виражає специфіку реалізуючих її психічних засобів відображення і моделювання дійсності, в тому числі рефлексії суб'єкта. Саморегуляція здійснюється в єдності енергетичних, динамічних і змістовно-сміслових аспектів. рішення даної задачі. Ця область невідомого в науковому знанні, «біла пляма на карті науки» і є наукова проблема. «Знання про незнання» – у цьому суть наукової проблеми.

Прогнозування – 1) спеціальне наукове дослідження конкурентних перспектив розвитку будь-якого явища; 2) процес наукового передбачення майбутнього стану предмета чи явища на основі аналізу його минулого й сучасного, систематична, науково-обґрунтована інформація про якісні і кількісні характеристики розвитку цього предмета чи явища в перспективі.

Прогрес – напрям розвитку від нижчого, перехід на вищий ступінь розвитку.

Регрес – 1) перехід від вищих форм розвитку до нижчих; 2) рух назад, зміни на гірше.

Резюме (фр. resume) – короткий виклад суті написаного, сказаного чи прочитаного; короткий висновок, підсумок закінченого відрізка тексту (параграфу, глави).

Релятивність – відносність людських знань.

Рейтинг (від англ. rating – оцінка, положення, ранг) – числовий показник оцінки чого-небудь. Визначається на основі опитування, анкетування. Припускає побудову шкали, підбор і підготовку оцінюючих (суддів), проведення оцінювання; використовуються шкали порівняння, оцінні аркуші, графічні методи.

Респондент (від англ. respond – відповідати, реагувати) – опитуваний, що відповідає на питання анкети чи приймає участь в інтерв'ю як об'єкт дослідження.

Реферат (від лат. referre – доповідати, повідомляти) – короткий виклад змісту наукової праці, книги і т.п., що включає в себе основні фактичні зведення і висновки без перекручування сутності первинного документа.

Реферування – виклад основного змісту документа (статті, книги) у короткій формі чи складання резюме документа.

Рецензент – автор рецензії. На захисті дипломної роботи може виступати як опонент.

Рецензія (від лат. recensio – огляд, обстеження) – стаття, метою якої є критичний огляд якого-небудь наукового чи художнього твору; відкликання на наукову працю чи який-небудь добуток перед їх публікацією, захистом. Висвітлює зміст рецензуемого документа і дає критичну оцінку як його окремим положенням, так і документу в цілому.

Рефлексія - свідомість і самосвідомість, розуміння суб'єктом самого себе; механізм самопізнання, філософський метод, при якому об'єктом пізнання може бути сам спосіб пізнання (гносеологія) або знання, думка, вчинок (епістемологія). рефлексія як механізм формування критичного мислення? логічного мислення і саморозвитку особистості.

Рефлексивна парадигма виходить з того, що рефлексія – тип філософського мислення, направлений на осмислення і обґрунтування власних передумов, що потребують звернення свідомості на саму себе. В філософії рефлексія є фундаментальною основою як власне філософствування; як спеціальна проблема рефлексія виступала предметом обговорення уже в античній філософії: Сократ акцентував задачі самопізнання; Платон і Арістотель трактував мислення і рефлексію як атрибути божественного розуму, через які проявляється єдність мисленнєвого і думки.

Саморегуляція – це цілісне функціонування живих систем різних рівнів організації і складності. Саморегуляція є одним із рівнів регуляції активності цих систем, який виражає специфіку реалізуючих її психічних засобів відображення і моделювання дійсності, в тому числі рефлексії суб'єкта. Саморегуляція здійснюється в єдності енергетичних, динамічних і змістовно-сміслових аспектів.

Саморух – внутрішня необхідність самосвавільної зміни системи, детермінованої її суперечками. Висунута синергетична концепція самоорганізації слугує уточненням принципу саморуху і розвитку матерії. На противагу класичної механіки, що розглядає матерію як рутинну масу, що приводиться в рух зовнішньою силою, в синергетиці виявляється, що при певних умовах системи неорганічної природи здатні до самоорганізації. На відміну від неврівноваженої термодинаміки, що визнає еволюцію тільки в сторону збільшення ентропії системи (тобто безладдя, хаосу, дезорганізації) синергетика вперше розкрила механізм виникнення порядку через флуктуації, тобто відхилення системи від деякого середнього стану. Флуктуації підсилюються за рахунок неврівноваженості, розхитують колишню структуру і приводять до нової: із безладдя виникає порядок.

Самоорганізація – процес, в ході якого створюється, відтворюється чи удосконалюється організація складної динамічної системи. Процеси самоорганізації можуть мати місце тільки в системах, що володіють високим рівнем складності і великою кількістю елементів, зв'язки яких мають не жорсткий, а імовірнісний характер. Властивості самоорганізації виявляють об'єкти різної природи: клітинка, організм, біологічна популяція, біогеоценоз, людський колектив. Процеси самоорганізації виражаються в перебудові існуючих і утворення нових зв'язків між елементами системи. Особлива відмінність процесів самоорганізації – їх цілеспрямований, але разом з тим і природний, спонтанний характер: ці процеси, що протікають при взаємодії системи з оточуючим середовищем, в тій чи іншій мірі, відносно незалежні від середовища.

Самоорганізовані процеси характеризуються такими діалектичними суперечливими тенденціями, як неврівноваженість і нестійкість, дезорганізація і організація, безладдя і порядок. По мірі виявлення загальних принципів самоорганізації

стає можливим формувати більш адекватні моделі синергетики, які мають нелінійний характер, тобто враховують якісні зміни. Синергетика уточнює уявлення про динамічний характер процесів і реальних структур і систем, розкриваючи зростання упорядкованості і ієрархічної складності самоорганізованих систем на кожному етапі еволюції матерії.

Семантичний - вивчає значення слів і їх складових частин, словосполук і фразеологізмів; проблема мови, аналіз відношення між знаком (словом) і його змістом

Семіотичний, семіотика - наука, яка досліджує способи передачі інформації, властивості знаків та знакових систем в людському суспільстві (головним чином природні та штучні мови, а також деякі явища культури, системи)

Синтез (від грец. synthesis – складання, з'єднання) – метод дослідження; практичне уявне з'єднання частин властивостей (сторін) досліджуваного об'єкта в єдине ціле. Синтез нерозривно зв'язаний з аналізом і не існує без нього: синтетичне знання об'єкту ґрунтується на виділенні його складових частин чи приватних особливостей. Синтез тісно зв'язаний також з іншими розумовими процесами; без синтезу неможливі узагальнення, систематизація, порівняння, разом з якими він складає логічний апарат мислення.

Синергетика – імовірнісне бачення світу, нелінійність, процеси становлення і самоорганізації, відкритість, співпраця; дія компонентів системи, що самоорганізується; що з'ясовує закономірності процесів самоутворення структур, саморегуляції та самостабілізації відкритих систем різної природи.

Синергетична парадигма акцентує увагу на аспектах реальності, найбільш характерних для сучасної стадії соціальних змін: різноупорядкованості; нестійкості; різноманітності; неурівноваженості; нелінійних співвідношень; темпоральності.

Синергія (англ. synergia – сумісна дія) – взаємодія різних потенцій чи видів, енергії в цілісній дії; сумісна праця у всіх сферах людської діяльності як основа спільноти; співпраця індивідів, які переслідують свої власні цілі, але діючих при цьому в одному напрямку.

Система (від грец. — утворення, складання) — це організована множина взаємопов'язаних компонентів та елементів, що взаємодіють між собою й зовнішнім середовищем у процесі досягнення поставленої мети. Система може розумітися як ціле, як сукупність елементів, що знаходяться у певних відносинах, зв'язках та утворюють певну цілісність, єдність; під цілісною системою розуміється організована і впорядкована система з розвиненими внутрішніми і зовнішніми зв'язками, система, в якій з'являються нові, інтегральні якості, не властиві окремим її компонентам. Відкритість системи як передумова її самоорганізації впливає із її здатності обмінюватися із середовищем енергією, речовиною й інформацією, її неурівноваженості

Системно-структурний аналіз – метод, заснований на принципі системного підходу, що складається з декількох етапів: уточнення того, який науковий феномен береться для аналізу як ціле; виявлення можливо більшого числа елементів цілого; групування елементів у необхідне і достатнє число підструктур з узгодженням їх з наявними науковими теоріями; установлення різних зв'язків і відносин між елементами, підструктурами і цілим.

Системний підхід – дослідницький підхід, застосовуваний до аналізу об'єктів, що мають безліч взаємозалежних елементів, об'єднаних спільністю функцій і мети, єдністю управління і функціонування. Застосовується до тих явищ, що відносяться до категорії системи. Дослідник повинен виявити компоненти і системообразуючі зв'язки

процесу чи явища, визначити основні фактори, що впливають на функціонування цієї системи, оцінити роль і місце даної системи як цілісного утворення в системі інших явищ, виявити окремі елементи чи групи, на котрі буде здійснений перетворюючий вплив, вивчити процеси управління, що забезпечують досягнення поставлених цілей, створити систему з поліпшеним функціонуванням, впровадити отримані результати в практику. **Системний підхід** дав змогу зрозуміти, що ефективність будь-якої організації забезпечується не якимось одним її елементом, а є результатом, що залежить від багатьох факторів. У будь-якій системі важлива робота цілого — як результат досягнутої динамічної рівноваги. Системний підхід об'єднав внески різних управлінських шкіл, які в той чи інший час домінували в теорії та практиці управління.

Спостереження – метод дослідження, цілеспрямований і планомірний процес збору інформації шляхом безпосереднього сприйняття і прямої реєстрації дослідником процесів чи явищ. Дозволяє одержати дані, необхідні для подальших теоретичних побудов і наступної їх перевірки на досвіді, забезпечує теоретичне дослідження емпіричною інформацією, перевіряє адекватність і істинність теорії в практиці, дозволяє вивчити об'єкти в їх цілісності, у природному функціонуванні. Спостереження відрізняється від звичайної фіксації явищ систематичністю, цілеспрямованістю, опорою на визначену економічну концепцію.

Стандарти – це нормативні документи, в яких встановлені єдині вимоги до основних властивостей будь-якої продукції або виду робіт.

Структура (лат. – будова, порядок зв'язку) не тотожне поняттю "склад" або "будова"; воно також не зводиться до простого встановлення складових або ознак системи, а включає вивчення взаємозв'язків і взаємодій аспектів, що функціонують як між собою, так і з системою в цілому; її внутрішній устрій, що забезпечується зв'язками між елементами.

Структура наукового дослідження – загальний шлях (логіка) дослідження проблеми. Виділяються наступні основні загальні етапи дослідження: 1. Встановлення об'єкта вивчення. 2. Дослідження відомого про об'єкт дійсності. 3. Постановка і формулювання проблеми. Визначення предмета дослідження. 4. Визначення мети і задач дослідження. Висування гіпотези. 5. Побудова плану дослідження (вибір методів і процедур). 6. Перевірка гіпотези. 7. Визначення сфери застосування знайденого рішення. 8. Літературне оформлення результатів дослідження. 9. Перевірка й уточнення висновків дослідження в масовому досвіді, у широкому експерименті (впровадження в практику).

Структурно-функціональний аналіз – метод аналізу яких-небудь соціальних явищ як цілісних систем, що представляють собою визначене структурне з'єднання елементів, кожний з яких виконує визначену функцію стосовно інших елементів і системи в цілому. Як метод пізнання припускає: 1) виділення щодо стійких елементів, 2) їх якісний і, по можливості, кількісний аналіз, 3) виявлення їхніх зв'язків, функцій усередині системи, 4) кількісне визначення сили, ступеню впливу кожного елемента, його впливу на інші елементи і систему в цілому, 5) синтез всього отриманого знання в єдину цілісну картину.

Суб'єкт – людина, що пізнає зовнішній світ (об'єкт) і впливає на нього у своїй практичній діяльності.

Судження – думка, що представляє собою твердження чи заперечення наявності в предметах чи явищах деяких властивостей чи відносин між ними. Об'єктивне судження може бути вірним або помилковим.

Сукупна (вторинна) інформація – інформація про зведені властивості групи об'єктів, об'єднаних деякою ознакою в сукупність. Перехід від індивідуальної (первинної) інформації до сукупного – це стрибок зі сфери одиничного факту до зведеної характеристики класу фактів. Сукупна інформація є безпосередньою основою для теоретичних узагальнень і аналізу, а також для практичних висновків.

«Суспільство знань» - суспільство, у якому інформація та знання – головна перетворююча сила суспільства; інформаційні ресурси – це стратегічні ресурси суспільства; глобальна інформатизація, інформаційно- комунікаційні технології – основа економіки знань; неперервна освіта та здатність до перекваліфікації – умова підвищення соціального статусу людини у суспільстві; залежність від вміння знаходити та адекватно використовувати нову інформацію; швидкий ритм життя та темпи зміни технологій; створення мережевого суспільства (інформаційне суспільство) на базі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); стимулювання національної інноваційної системи на використання результатів національних досліджень і розробок (ДіР); інвестування в розвиток інтелектуальних людських ресурсів (національна система освіти і науки, реалізація концепції професійної освіти “протягом життя”, розвиток національного культурного різноманіття). На сьогодні існує узагальнена методологія оцінювання знань (Knowledge Assessment Metodology) Світового Банку, що дозволяє здійснювати міжнародні порівняння розвитку країн безпосередньо за критеріями суспільства знань (індекс знань = “Інноваційна система” + “Освіта і людські ресурси” + “Інформаційно-комунікативні технології”), а також економіки знань (індекс знань + індекс “Економічний режим і державне управління”). Суспільство знань виникає 1) як суспільно-економічна формація; 2) передбачає більш розширені параметри; 3) тісно пов'язано з особливою роллю знання у сучасному цивілізованому суспільстві.

Тактика – засоби, методи, що забезпечують стратегічний успіх.

Теорія – вчення, система ідей або принципів, висока форма узагальнення і систематизації знань, спрямованих на визначення того чи іншого явища. Це форма синтетичного знання, в межах якого окремі поняття, гіпотези і закони втрачають колишню автономність і перетворюються на елементи цілісної системи наукових знань.

Теорія катастроф – (катастрофізм) – концепція, згідно з якою, в історії Землі періодично повторюються події.

Теорія пізнання (гносеологія) – вчення про природу пізнання та його можливості, основні закономірності, форми та методи пізнання людиною навколишньої дійсності.

Тезаріус - мисленнєва модель, систематизований набір понять, визначень і термінів дослідження, сукупність одиниць мови з описом їх семантичних відношень; спеціалізовані терміни

Тези доповідей наукової конференції – науковий неперіодичний збірник, що містить опубліковані до початку конференції матеріали попереднього характеру (анотації, чи реферати повідомлення). Одне з джерел інформації на етапі аналізу стану досліджуваного питання.

Текст науковий (від лат. textum – зв'язок, з'єднання) – авторський твір чи документ, відтворений на листі чи в публікації, основний спосіб фіксації наукового

знання. Створюється за визначеними стандартами засобами наукового стилю літературної мови.

Тема дослідження (від грец. *thema* – предмет викладу, зображення, дослідження, обговорення) – методологічна характеристика дослідження; формулювання, що відбиває проблему дослідження. Тема повинна так чи інакше відбивати рух від досягнутого наукою, від звичного до нового, містити момент зіткнення старого з новим.

Термінологія (від лат. *terminus* – межа, границя і *logos* – поняття, навчання) – сукупність термінів, уживаних у якій-небудь області науки, техніки, мистецтва і т.д.

Тестування – метод дослідження, що використовує тести. Процес тестування може бути розділений на три етапи: 1) вибір тесту (визначається метою тестування і ступенем вірогідності і надійності тесту);

2) проведення тестування (визначається інструкцією до тесту); 3) інтерпретація результатів (визначається системою теоретичних допущень щодо предмета тестування).

Узагальнення – логічна дія, в процесі якої здійснюється перехід від одиничного до загального. Узагальнення відбувається шляхом абстрагування при утворенні понять, суджень, теорії.

Умовивід – це така форма мислення, в результаті якої з одного або кількох суджень, що відображають зв'язки і відношення предметів об'єктивної дійсності виводиться нове судження, міркування, нова думка, що містить вже нове знання про досліджувані предмети, явища, процеси.

Уніфікація – приведення чого-небудь до єдиної форми, системи.

Уява – психічний процес, що полягає у створенні людиною нових образів, думок на основі її попереднього досвіду. Особливим видом уяви є мрія.

Феноменологія – вчення про феномени, феноменологія не тільки ознаменувала новий поворот у вивченні проблеми свідомості, але й визначила нові завдання філософської науки в цілому.

Фенотип – сукупність всіх властивостей і ознак організму, що сформувалися в процесі його індивідуального розвитку (онтогенезу), визначається взаємодією генотипу (тобто спадковістю) з умовами середовища, в якому протікає його розвиток (генотип).

Філогенез - це процес виникнення та історичного розвитку психіки людини, розвиток його як виду, як різновиду живої речовини, еволюція онтогенезу, тобто еволюція людини як в онто-, так і філогенезі проходить від її інстинктивно-підсвідомого правопівкульового до особистісно-свідомого лівопівкульового аспекту. На рівні матерії цей рух відбивається у вигляді розвитку Всесвіту від його польового до речовинного аспекту, від мікросвіту до макросвіту, а від нього до їх синтезу.

Флуктуації (відхилення) зумовлюють можливість переходу системи в іншу якість, до нового рівня розвитку; флуктуацій (лат. – коливання, різке відхилення), згасити які система самостійно не здатна. Останні ймовірно породжують "хаос" або дисипативність – особливий стан структури системи, відхилення від рівноваги; **наростаюча мінливість (флуктуативність)** передбачає те, що флуктуації, які відбуваються в системі, замість того, щоб згасати, можуть підсилюватися, і система еволюціонує в напрямі "спонтанної" самоорганізації;

Форма наукового тексту – сукупність наступних аспектів тексту: композиція (побудова тексту, що поєднує всі його елементи в єдине ціле); рубрикація (розподіл тексту на структурні одиниці: частини, розділи, глави, параграфи); логіка

(відповідність міркувань, висновків і визначень автора нормам логічно правильного мислення); мова і стиль (відповідність правилам, нормам наукового стилю, адекватність уживання термінології); графічне оформлення (якість таблиць, ілюстрацій і т.п.).

Формалізація – відображення об'єкта або явища в знаковій формі деякої штучної мови, що дає змогу досліджувати реальні об'єкти і їхні властивості шляхом формального дослідження відповідних знаків.

Форсайт (від англ. foresight — погляд у майбутнє, передбачення) – це процес систематичного виявлення нових пріоритетних напрямів інноваційного розвитку та можливих технологічних перспектив, які за умови інвестування та організації систематичної роботи зможуть у довгостроковій перспективі істотно впливати на соціально-економічний розвиток країни, регіону, галузі або корпорації. У Кембриджському словнику англійської мови foresight визначено як уміння правильно судити, що буде в майбутньому, і планувати свої дії на основі цих знань. Форсайт є системним інструментом формування майбутнього. Мета форсайту – визначення можливого майбутнього, створення бажаного образу майбутнього, визначення стратегій його досягнення.

Фундаментальне дослідження (від лат. fundamentum – основний, головний) – має на меті розкрити сутність явищ, знайти глибинні, сховані підстави дійсності, дати їй наукове пояснення. У результаті таких досліджень створюється теорія (наприклад, теорія масового обслуговування – результат фундаментальних досліджень).

Функції науки – призначення, роль наукового пізнання. Виділяють описову, прогностичну, проєктивно-конструкторську (технологічну) і інші функції.

Хаос – (від грецьк. Chaos – безладдя) – емпіричний і неупорядкований рух елементів, повний безлад; в інтерпретації хаосу синергетична парадигма робить акцент не на аспекті відсутності наявної упорядкованості, а на аспекті потенційної еволюційної креативності, іманентної можливості становлення нового “порядку” (упорядкованості). Хаос – в сучасній культурі поняття, пов'язане з оформленням в некласичній європейській культурі парадигмальної матриці дослідження нелінійних процесів. В сфері природознавства це проявляється в рамках синергетичного підходу, заснованого на ідеї креативності, самодостатності хаосу, що заключається в здатності випадкових флуктуацій на мікрорівні породжувати нові організаційні порядки на рівні макроструктур (хаос як фактор самоструктурування нелінійного середовища: “порядок із хаосу”, згідно з визначенням І. Пригожина і І. Стенгерс. Аналогічно, в гуманітарній сфері установка на сприйняття хаосу як креативного середовища, актуалізованого в свій час в естетиці модернізму (хаос як сфера пошуку першоначал буття в ранньому експресіонізмі). В сучасній традиції поняття хаосу набуває загальнокультурного статусу, а при його інтерпретації – на передній план висуваються такі семантичні аспекти, як внутрішня активність і креативний потенціал.

Цитата (лат. citatum від citare – приводити, проголошувати) – дослівна витримка з якого-небудь тексту, чи твору що приводяться дослівно, або окремі слова.

Цивілізаційна парадигма – це сукупність особливих способів і методів вирішення життєво важливих питань, вироблених суспільством на протязі тривалого періоду життя, які передаються з покоління в покоління через посередництво традицій, навичок, способів існування нації.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література:

1. Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування : колективна монографія / за редакцією Н.Б. Кирич ; Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. Тернопіль : Паляниця В. А., 2020. 267 с.: рисунки, таблиці.
2. Бакуменко В. Д. Методологія системних досліджень в державному управлінні : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, С. О. Кравченко. – К. : ВПЦ АМУ, 2011. – 116 с.
3. Важинський С.Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
4. Гуторов О.І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва Х.: ХНАУ, 2017. 272 с.
5. ДСТУ 8302:2015 Національний стандарт України «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». [Чинний від 2016-07-01]. Вид. офіц. Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова», 2016. 20 с.
6. Закон України «Про адміністративні послуги» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
7. Казаков М.А. Феномен псевдонауки як проблема розвитку сучасного наукового пізнання : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.02 / Казаков Мстислав Андрійович ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2016. 20 с.
8. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К. : Професіонал, 2007. – 240 с.
9. Кравченко С. О. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / С. О. Кравченко, О. Л. Євмешкіна. – К. : УкрСІЧ, 2018. – 150 с.
10. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукового дослідження : навч. посіб. / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2006. – 206 с.
11. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
12. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
13. Методологія наукових досліджень : навчальний посібник / В. С. Антонюк, Л. Г. Полонський, В. І. Аверченков, Ю. А. Малахов. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 277 с.
14. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник / А. П. Ладанюк, Л. О. Власенко, В. Д. Кишенько; Міністерство освіти і науки України, Національний університет харчових технологій. Київ : Ліра-К, 2020. 352 с.
15. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. 117 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/18681/5/Academ_4_12_red1-2.pdf.

Допоміжна література:

16. Основи публічного управління та адміністрування : навч. посіб. Для здобувачів бакалаврського рівня освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування // П. С. Покатаєв, М. А. Латинін, С. В. Степаненко, Г. П. Пасемко, О. М. Таран. - Харків : ТОВ «Оберіг», 2024. 224 с.

17. Пасемко Г.П. Синергетичні аспекти регулювання аграрних відносин: питання методології // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць ХарПІ НАДУ. – 2009. – №2(36). – С. 32 – 41.

18. Пасемко Г.П. Методологія принципу системності в державному регулюванні аграрних відносин // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць ХАРПІ НАДУ. – 2009. – №3 (26). – С. 37 – 46.

19. Пасемко Г.П. Інформаційні засади державного регулювання аграрних відносин: питання методології // зб. наук. праць ОРІДУ. – 2010. – вип. 4(40). – С.168 – 172

20. Пасемко Г.П. Наукові засади дослідження і оцінки ефективності державного регулювання аграрних відносин // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр.- Х.: вид-во ХАРПІ НАДУ «МАГІСТР», 2011.- ВИП. 3 (34).- С.332-342.

21. Пасемко Г.П. Феменологічний підхід до проблем державного регулювання аграрних відносин // Державне будівництво [електронне видання]. – 2011. – №2. – режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua>.

22. Пасемко Г.П., Амосов О.Ю. Зміст і суб'єкти державного регулювання аграрних відносин // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. – Х.: вид-во ХАРПІ НАДУ «МАГІСТР», 2012. – №1(41). – С. 10 – 18.

23. Пасемко Г.П. Результативність державного регулювання аграрних відносин: питання методології // державне регулювання інноваційного розвитку економіки України: стратегічні пріоритети: монографія; за заг. ред. д.держ.упр., проф. М.А. Латиніна - Х. : вид-во ХАРПІ НАДУ «МАГІСТР», 2014. – 320 С.

24. Пасемко Г.П. Синергетично-інформаційні засади регулятивного впливу держави на аграрні відносини // Державне будівництво [електронне видання]. – 2012. – №2. – режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua>.

25. Пасемко Г.П., Таран О.М., Бабак Д.Е. Професіоналізм у системі публічного управління як основа розвитку персоналу публічної служби // Економіка та суспільство. 2022. no 42. url:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1650> doi: 10.32782/2524-0072/2022-42-45

26. Пасемко Г.П., Таран О.М. Сучасні напрями розвитку публічного управління: стратегічний форсайт як інструмент управління регіональним розвитком // Журнал з менеджменту, економіки та технологій, № 1, 2024. С.109-124. <https://journal-met.kh.ua/jme01249.html> DOI: 10.69803/2312-3427-2024-1-109.

27. Пасемко Г.П., Таран О.М., Гуторова О.О. Розвиток системи публічного управління: комунікаційна стратегія та комунікаційна культура // Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека". — 2024. — №6(47).<https://doi.org/10.25313/2617-572X-2024-6-9972>

28. Пасемко Г.П., Таран О.М., Гуторова О.О. Напрями розвитку системи публічного управління: формування інформаційної та комунікативної політики в Україні // Електронний науково-практичний журнал «Національні інтереси України». - № 2(2) (2024).

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-405-420](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-405-420)

29. Публічне управління: навчальний посібник / Т. М. Лозинська, О. В. Іваніна, Т. О. Щетініна. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2023. – 186 с.
30. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 №1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
31. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 №2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
32. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.1993 № 3322-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.
33. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 №848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#top>.
34. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Закон України [№ 2849-IX від 13.12.2022](#). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
34. Чмиленко Ф. О. Посібник до вивчення дисципліни "Методологія та організація наукових досліджень" / Ф. О. Чмиленко, Л. П. Жук. – Д. : РВВ ДНУ, 2014. – 48 с.
35. Шейко В. М. Організація і методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – 6-те вид., перероб. і доповн. – К. : Знання, 2011. – 310 с.
36. Handbook of research methods in public administration / editors: Gerald J. Miller and Kaifeng Yang. 2nd ed. Public administration and public policy series. 992 p. URL: <http://www.blancopeck.net/Handbook.pdf>.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Національного агентства України з питань державної служби: URL: <http://www.nads.gov.ua>
5. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyistrategiyiregionalno-rozvitku-na-20212027-t50820>
6. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» (2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3525339-vr-uhvalila-zakon-pro-zasavidnovlenna-ta-rozvitku-regioniv.html>
7. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад (2021). URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14171>
8. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>
9. Національна мережа фахівців та практиків з регіонального та місцевого розвитку РЕГІОНЕТ. URL : <http://regionet.org.ua/>
10. Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД) <https://niss.gov.ua>
11. Український інститут майбутнього (UIF) <https://uifuture.org>
12. Громадська організація «Україна-2050» <https://ukraine-2050.org/>

ЗМІСТ

1.	Рекомендована практика складання та оцінювання професійної компетенції	3
1.1.	Цільова спрямованість і характеристика тестового контролю	3
1.2.	Показники ефективності тестових завдань	4
1.3.	Загальні вимоги до тестових завдань	5
1.4.	Методика оцінки результатів тестового контролю	6
2.	Тестові завдання з дисципліни	7
3.	Тестові завдання для підсумкового контролю знань	
4.	Глосарій	
5.	Список рекомендованих джерел	

Навчальне видання

**МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПУБЛІЧНОМУ
УПРАВЛІННІ**

**тестові завдання
для перевірки рівня засвоєння знань з дисципліни**

Укладачі:

ПАСЕМКО Галина Павлівна
ТАРАН Оксана Миколаївна
ШИНКАРЕНКО Владислав Юрійович

Підписано до друку 17.12. 2024 р.
Формат 60 x 84 1/16. Гарнітура Garamond
Умовн. друк. арк. –3,4. Наклад –50 прим.
Державний біотехнологічний університет 61002, м. Харків, вул.
Алчевських, 44